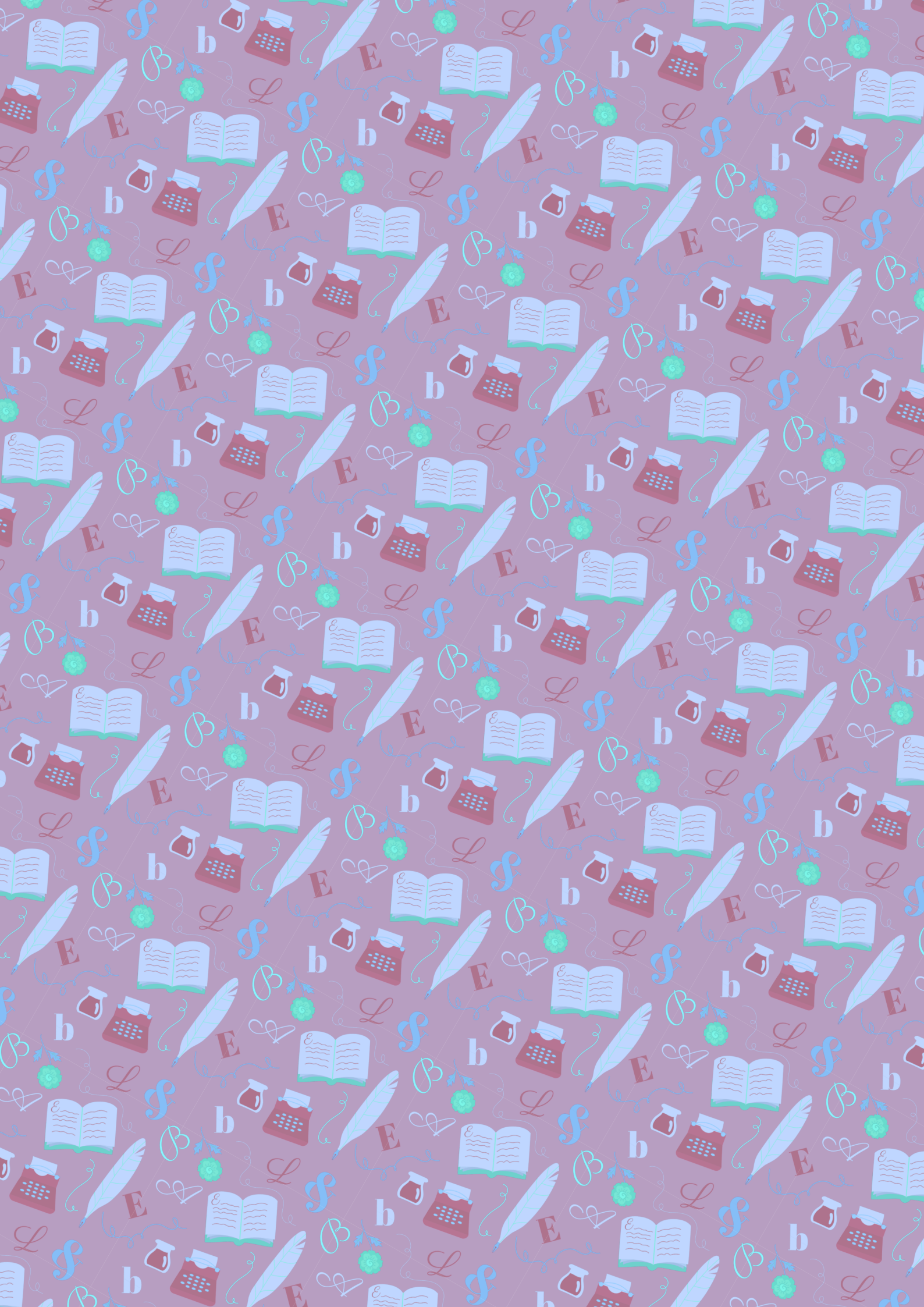


Dobrovodské zrcadlení

sborník literární soutěže pro seniory

5. ročník | 2026

Šaty *(ne)*dělají člověka?



Dobrovodské zrcadlení

sborník literární soutěže pro seniory

5. ročník | 2026

Šaty *(ne)*dělají člověka?

© Domov pro seniory Dobrá Voda, 2026

Obsah

Úvodní slovo *11*

Miluše Procházková

Chyba s nůžkami a moje životní láska *15*

Libuše Janovská

Jak plynul čas *17*

Libuše Janovská

Od plátěné košilky po blučinský kroj *19*

Zdeňka Cepáková

Modrý tyl a baťovská elegance *23*

Jaroslava Cicvárková

Móda očima kamarádek *27*

Helena Divoká

Skromnost *31*

Jiří Gráf

Šaty *33*

Alena Hamrová

Kouzelné ruce mých rodičů *35*

Marie Holá

S láskou k oblečení *39*

Marie Hořejšová

Pomněnkové šaty a jehla mé maminky *43*

Marie Hrnčířová

Plná skříň vzpomínek *45*

Marie Jedličková

Za Svatou Annou v horáckém kroji *47*

Eliška Kasperová

Šití a pletená móda *49*

Václav Kliment

Šaty dělají člověka! *51*

Marie Pilátová

Švadlenky *53*

Marie Podskalská

Maminka *55*

Věra Semrádová

Srdcem švadlena *57*

Marta Skamenová

Třeboňské ohlédnutí *61*

Jiří Štibich

Nitě času *63*

Marie Vítovcová

Šití je radost..... *67*

Vlastimil Bíba

Taneční, dederonové košile a porcelánové knoflíčky..... *69*

Vlasta Brodcová

Skromná elegance..... *71*

Jiřina Hokrová

Vzpomínky z flaušového kabátu..... *73*

Jaroslav Kuneš

Zrozeni k oblékání..... *75*

Věra Loukotková

Móda *77*

František Michner

Maďarky a taneční čaje *81*

Christiana Přibylová

Moravský kroj, železnice a pletení *83*

Markéta Šonková

S elegancí v srdci a vařečkou v ruce *85*

Anna Vlčková

Touha po šití *89*

Poděkování *93*
Odkazy *96*



Úvodní slovo

Vážené a milé čtenářky, vážení a milí čtenáři, dostává se vám do rukou sborník, kterým si připomínáme malé jubileum – pět let od vydání našeho prvního sborníku. Letošní ročník je takovým zamyšlením nad otázkou a fenoménem starým jako lidstvo samo – nad odíváním. Název tématu *Šaty (ne)dělají člověka* odkazuje na známé lidové rčení, které se nesmazatelně zpopularizovalo také písní Voskovce a Wericha.

Svatý Ambrož z Milána ve svém slavném citátu uvádí: *„Nazí na svět přicházíme, a nahé nás opět přijímá země."* Myšlenka, kterou můžeme obsáhnout nejen záležitost oblékání a módy, ale také to, co člověka definuje v tomto světě.

Ačkoliv vzhled a móda nejsou všechno, fakt, že přikládáme význam tomu, jak vypadáme, je důležitá součást prvního dojmu. Šaty dělají člověka. Oblečením rovněž dáváme najevo, kým jsme. Jaká je naše identita, jaké jsou naše přesvědčení a postoje. I to, že se o vzhled nezajímáme, o nás něco vypovídá.

Tvrzení, že *šaty dělají člověka*, provází lidskou společnost od nepaměti. Přestože nás morální autority a pohádky od dětství učí, že nejdůležitější je to, co skrýváme uvnitř, každodenní realita nás neustále usvědčuje z opaku. Žijeme ve světě, kde je vizuální vjem první a často nejintenzivnější informací, kterou u druhých vnímáme. Oděv funguje jako vizuální kód, načež společnost často soudí *knihu podle obalu*.

Naopak ty *největší osobnosti* našeho světa vědomě omezovaly energii věnovanou svému zevnějšku, aby ji plně investovaly do rozvoje svých myšlenek, osobnostního rozvoje a vlastně rozvoje a přínosu nám všem.

Šaty sice definují, jak nás vnímá okolí a jaké role ve společnosti hrajeme, ale to, kým skutečně jsme, určují naše činy, charakter a srdce.

Jednotlivé příspěvky zachycují módu a dobu, na kterou naši senioři vzpomínají, ať už to byla doba válečná, poválečná, nebo normalizační. Ve svých vzpomínkách oživili módu svého mládí a autenticky popsali tehdejší styl oblékání.

Do letošního ročníku bylo přihlášeno 29 příspěvků, zapojily se Centrum sociálních služeb Staroměstská v Českých Budějovicích, Domov pro seniory Horní Stropnice, Domov pro seniory Chýnov s pracovištěm Budislav, Domov pro seniory Kůsov a Domov pro seniory Dobrá Voda s pracovištěm Chvalkov coby pořadatel soutěže. Naše literární soutěž získává jiný rozměr i tím, že přesáhla hranice Jihočeského kraje a přilákala přispěvatelku z jižní Moravy.

Chtěla bych na závěr popřát sborníku, aby přinášel radost z poznání, propojoval lidi podobného smýšlení a zanechal stopu v našich srdcích i myslích.

Šaty přitahují oči, charakter přitahuje duši. (Victor Hugo)

Alexandra Čečetková

Šaty *(ne)*dělají člověka?

2026



Miluše Procházková

Chyba s nůžkami a moje životní láska

Jestli šaty dělají, nebo nedělají člověka? Upřímně, řekla bych tak i tak, a to z vlastní zkušenosti. Poslouchejte, co se mi přihodilo a proč právě já jsem byla ráda, že jsem podle šatů nebyla souzena.

Stalo se, že mě šaty, které byly mé oblíbené, zklamaly.

Když jsem byla mladá holka, měla jsem moc ráda tancovačky. Jak jsme se s kamarádkou doslechly, že někde v okolí budou hrát k tanci, už jsme tam byly. A tak se stalo, že ve vesnici vzdálené asi tři kilometry taky měla být taková zábava. Moc jsem se těšila a chystala se vynést šaty, které jsem dostala od maminky. Měla to být premiéra těchto šatů, protože jsem je na sobě ještě neměla a šetřila je, jak se říká, na lepší. Byly prostě dokonalé. Tu barvu pořád vidím. Žlutý samet, spodní díl šatů se sklady a v nich našité perličky. Ale jak se tak stává, když se na něco moc těšíte, musí se něco přihodit, co vám plány zhatí.

Už nevím z jakého důvodu, ale neměla jsem vůbec čas se na tancovačku řádně přichystat. Upravovala jsem se na poslední chvíli. V domluvený čas pro mě přišla kamarádka. Nějak si mě zkoumavě prohlížela, až řekla: *„Nemáš ty šaty nějaké dlouhé?“* A opravdu. Když jsem se na sebe zadívala, zjistila jsem, že šaty jsou tak dlouhé, že tanec v nich bude naprosto nemožný. No nic, nebyl čas, tak jsem vzala nůžky a šaty na sobě zastřihla a rychle s kamarádkou odcházela na zábavu.

Sál v blízké vesnici byl plný k prasknutí. Všude spousta známých i neznámých tváří. Sundaly jsme kabáty, odnesly je do šatny a chystaly se najít si nějaká pěkná místa na se-

zení. Ale jak jsme vkročily do sálu, měla jsem nepříjemný pocit, že na nás všichni koukají. Kamarádka se začala prohlížet, zda má vše řádně zapnuté, i já se kontrolovala, ale zdálo se, že nic na nás není v nepořádku. Pak na mne kamarádka pohlédla a zděšeně povídá: *„Miluško, koukni na svoje šaty!“* Koukla jsem a byla v šoku. To moje rychlé zkracování nůžkami mělo na svědomí, že jsem si šaty ustřihla křivě. Ale tak křivě, že mi vzadu vznikl nepěkný cíp, perličky, kterými byly pošité sklady, téměř všechny vypadaly. Tak moc jsem se styděla! A nebýt kamarádky, nejraději bych hned odešla domů. Tak jsem taneční zábavu trávila vsedě za stolem, abych vlastně nebyla moc vidět.

Tancování jsem měla vždy ráda, a tak si asi dovedete představit, jak mi za tím stolem bylo. Stejně jsem si myslela, že pro mě žádný tancovat nepřijde, když mám šaty jak okousané. Ale spletla jsem se. Jeden přišel. Pro mě neznámý mladík, slušný, hezký a vyzval mě k tanci. A já šla. Při tanci se ptal, proč jsem seděla tak stranou, a já mu vylíčila svoji příhodu s rychlou úpravou šatů. Zasmál se od srdce a ujistil mě, že toho si opravdu nevšiml.

A s tímhle sympatickým a milým hochem jsem pak pět let chodila a nakonec si ho i vzala.

Takže tímto příběhem vám chci říct, jak ráda jsem byla, když mě můj budoucí manžel podle šatů nesoudil.

DS Chýnov, pracoviště Chýnov
*Miluše Procházková, *1947*

Libuše Janovská

Jak plynul čas

Tak jak plynul čas, tak se měnil šat.
Oděvem pračlověka byla kůže a kožešina.
Jak pro muže, tak pro ženy byl volný šat – stuhou stažený.
Mocný král měl na trůnu skvostný háv a korunu.
Královského šaška zdobily na čepici rolničky.
Ženy chtěly být štíhlé v pase, tak se stahovaly ve šněrovačce.
Tesil, hubertus, šusťáky, na ramenou šatů vycpávky.
Dnes mladí, i kdyby neměli prachy, musí mít oblek nejlepší značky.
Vše záleží na vkusu a nedělat oblečením ostudu.
Pěkně upravené vlasy jsou korunou krásy.
Nehodí se krásné šaty a zablácené boty.
Podle oblečení poznáš lékaře, zedníka nebo tesaře.
Jiný oblek nosí lazebník, tak jak kominík.
Jediným pohledem poznáš jeptišku, také zdravotní sestřičku.
Není dobré z prospěchu se převlékat do jiného kabátu.
Člověka z nás šaty nedělají, ale hlavně skutky a chování.

*Libuše Janovská, *1943*



Libuše Janovská

Od plátěné košilky po blučinský kroj

Je mi osmdesát tři let a žiji od narození na jižní Moravě v krásné vesnici Blučina. Ráda bych se podělila o svoje poznatky k oblečení, aby to vystihlo pořekadlo *šaty dělají člověka*, anebo ne.

A tak se ve vzpomínkách vrátím do doby svého zrození, do dětství, dospívání, mládí, pracovní a zájmové činnosti. První moje oblečení byla plátěná košilka, na boku nebyla sešitá, u krčku uvázaná, na téhle byla další z příze. Mezi nožičkama plena, v ní čtverec igelitu. Takhle uložená do peřinky, ta byla nahoře vyšívaná krajkou, spodní díl překryl nožky, boční dva díly se daly k sobě, a tenhle *uzlíček* byl převázán povijanem. Co mám oblečené na sobě, mě tehdy nezajímalo, pro mne bylo důležité teplo, sucho a maminčina přítomnost – podstatný byl pocit bezpečí.

Až jsem odrostla z peřinky, hopsala jsem v dupačkách s propínací košilkou vepředu. Na první krůčky jsem měla capáčky, oblečené tepláčky s laclem. Léta běží, nastala mateřská školka. Maminka pro mne přichystala čisté oblečení, to mělo být od pondělí do soboty. Holky nosily šaty, chlapci kalhoty dlouhé, krátké v létě a košili. Když jsme přišli ze školky, převlékli se ze školkového do domácího oblečení, to byly tepláky, které měly dole gumy, a do těch halenka. Ve školce jsme na svátek matek pro své maminky tančili moravskou besedu v blučinském kroji, ten mi ušila maminka, to byla červená sukénka, na té bílá zástěrka, bílé podkasané rukávce uvázané červenou mašlí, černá vestička, vepředu uvázaná mašle – a připadala jsem si, že mi to sluší, a začala si uvědomovat, že oblečení dokáže změnit náladu a snad vytváří osobnost člověka pro další život.

První třída. Oblečení stejné jako do školky. K učebním předmětům bylo povinné náboženství a tím k tomu patřila návštěva bohoslužeb. Chodili jsme ve svátečním oblečení, na Velikonoce a hody nové šatky a střevíčky, tohle se nosilo jenom do kostela. Ve druhé třídě bylo přijímání, děvčata byla oblečena v bílých šatičkách, chlapci v tmavých oblecích. Co jsme jako děti neradi nosili, byly *trikáče*, to byla teplá podvlékací kombinéza, na zádech zapínání, dole vzadu volné, na tom jsme měli oblečené punčocháče, to bylo neúhledně namačkané, ale nikdy jsme si nedovolili proti tomuto oblečení protestovat. Když se sejdeme s bývalými spolužáky, při vzpomínce se směje-me, jak jsme v tom vypadali komicky.

Náš šatník připravovala maminka a měnila jej podle věku a potřeb pro danou situaci. Celkem jsme chodily oblečené na stejno, jen dvě holky měly starší maminku, ty byly výjimkou. Snad oblečení vytváří charakter člověka, ti, co nosili stejné oblečení, se cítili dobře, ale ti, co se lišili, neměli sebevědomí a začali druhým závidět.

Jak děvčata dospívala, pokukovala po tom, co nosí ostatní. Výhodou bylo, že maminka dokázala šít, bratrovi ušila teplou bundičku s manžetami, nebyly zipy, zapínání na knoflíky, vyšila dírky, pak pro nás tři holky ušít šatičky, sukýnky a halenky, to hravě zvládla. Šetřilo se, přešívalo, bylo to stejné i v jiných rodinách, moje kamarádka měla pět bratrů, její maminka rozpárala obnošený kabát, látku obrátila, na rubové straně byl jiný vzor a nikdo nic nepoznal, byl to kabát jako nový. Pět roků jsme chodili do školy v místě, potom do města, to se maminky snažily zajistit lepší oblečení. Vyrůstala jsem v poválečné době, oblečení bylo skromné, dnes by se nám nelíbilo, ale mělo to výchovný význam, že jsme si všeho více vážili, nejen věcí, ale také rodičů, kteří se snažili pro nás zajistit vše potřebné.

Školní léta máme za sebou, jdeme do učení, na studia, později do zaměstnání do Brna. Tehdy nebyl hotových oděvů velký výběr, ale látek různých kvalit a barev byl dostatek. Přihlásila jsem se do kurzu šití a chodit do tanečních, na to už mi nezbyl čas. U nás doma se zpívalo, scházeli se bratrovi kamarádi a moje kamarádky, při gramofonu jsme tančili všechny tance, také charleston, naše taneční kreace by obdivoval i taneční mistr. Při tanci doma stačilo domácí oblečení, tepláky a halenka, ale na čaje o páté, které bývaly každou neděli, jsem měla sukni a halenku, boty mokasíny, hoši kalhoty, košili a svetr. Po *Novém roce* začínala plesová sezóna, každou sobotu, první lidovecký, hasičský, myslivecký, červeného kříže. To se každý vyšňořil, nosila jsem krátké šaty, taftové žluté,

jindy silonové bílé s modrými puntíky, upravené vlasy do vln, lodičky, starší ženy dlouhé šaty, muži obleky. Na vesnici se všichni známe, nikdo si nedovolil jít oblečený nevhodně. Jinak se každý oblékl na chovatelský ples, který byl maškarní. To byla velká *rodinná* zábava, podle šatů se nepoznal učitel, sedlák, dělník. Ale pod maskou se skrýval člověk, oblečení napovědělo, koho představuje.

O tanečníky jsem neměla nouzi, střídali se, na každý tanec jiný, ale za čas jeden spěchal, ať jej nikdo nepředběhne, při dámské volence jsem tanec oplatila, potom si mě zadal na další do konce plesu. Během roku byly i jiné taneční zábavy, hody se slavily tři dny, zahrádkáři pořádali vinobraní, následně ochutnávka vína s večerní zábavou, protančili jsme spolu všechny, oblékala jsem si černou taftovou sukni a silonovou halenku. Začali jsme spolu chodit, oblečení bylo doplněno o kalhoty, na výlety na motorce jsem si pořídila manšestrové kalhoty, švédskou košili, na procházky plátěné modré kalhoty, bílou halenku do véčka. Nosila jsem to, v čem jsem se dobře cítila, a myslela si, že je oblečení to nejdůležitější, abych se líbila.

Po čase jsme se zasnoubili a byla veselka. Na tento velký den jsem si nechala od švadleny ušít krátké krajkové šaty, ženich měl klasický tmavý oblek, bílou košili a světlou vázanku, svatební kytici zdobily kaly. Není důležité, jestli má nevěsta klobouček a kostým, nebo dlouhé šaty, ženich oblek, nebo frak. Časem každý pozná, co je důležité pro společný život.

Po narození prvního syna jsem se do zaměstnání ve městě nevrátila, pracovala jsem v místním družstvu, ušetřila jsem hodně času při cestě do práce, při nemoci dětí mě nikdo neomezoval časem, kdy musím nastoupit, oblečení mi stačilo jen pracovní, montérky, v létě šatová zástěra. Byli jsme dobrý kolektiv, při práci jsme si zpívali, práce pro mě byla koníčkem, vystřídala jsem různá pracovní zařazení, od manuální práce, úsekové důvěrnice, vedoucí při sklizni ovoce až po hlavní vedoucí úseku vinařské skupiny. Tam jsem poznala, že na oblečení vlastně nezáleží vůbec. Důležité je, co člověk umí a jak se chová k ostatním.

Postavili jsme rodinný dům, starosti a práce pro pětičlennou rodinu zabere hodně času, přesto jsem měla plno mimopracovních činností. Cvičila jsem v *Sokole*, v roce 1980 jsem se dostala na Strahov, vystoupení žen bylo ve cvičebním úboru v barvách světle modrá a tmavě s légou podél úboru. Ještě jednou jsem s nadšením tančila na hudbu Antonína Dvořáka skladbu pro ženy, cvičební úbor byl zelená sukně, bílá halenka a zelený

šátek, jiné ženy měly úbor červený, další modrý nebo žlutý. Cvičila jsem za sebe a pro sebe, ze svého uvolněného času. Když jsem byla oblečená v tom pěkném úboru a na krásnou hudbu tančilo 13 824 žen, hřálo mě to, že jsem to dokázala, ale pořád jsem to byla *já*.

V roce 1981 Sokol Blučina obnovil *babské hody*, na tuhle zábavu jsme si půjčovaly kroje kyjovské, ty ale nebyly všechny stejné, proto jsme se domluvily a pořídily si naše blučinské. Maminka mi kroj ušila a za tři roky jsme v nových krojích v počtu čtyřiceti žen s kapelou pochodovaly dědinou, před námi dvacet dětiček v kroji. Moc ráda jsem kroj nosila, oblékala jsem ho několikrát na babské hody, na různé oslavy, v krojích jsme zdobily průvod při pořizování zvonů. Za krojačky jsem s dalšími ženami nahrála v Československém rozhlase v Brně píseň *Rodná dědina*. V kroji jsem zpívala v pořadu Nikdo není dokonalý, zpívání u cimbálu, při nalévání vína na ochutnávce. Pro mne je to oděv, ve kterém se cítím volná, je chloubou a ctí, že patřím k lidem, co mají právo jej nosit. A právě v něm jsem si nejvíce uvědomila, že oblečení může vyjadřovat to, kým jsme – ale nevytváří nás. Je spíše odrazem našeho života, ne jeho podstatou.

Život lidský je rozdělen do několika etap, ke každé jsem se vyjádřila. Na svatbě chceme být nej, dnes po šedesáti čtyřech letech manželství vím, co je třeba ke spokojenému vztahu, je to vzájemná úcta, tolerance, spolehnutí se jeden na druhého, věřit si, nehledat chyby. Důležité je chování, ze kterého je cítit lidskost, člověčenství. Dostala jsem do vínku dar, který mě vedl dlouhou cestou zpěvu, tam, kde se zpívá, je moje místo. Zpívala jsem čtvrt století v chrámovém sboru, také při posledním rozloučení. Oblečení bylo důstojné a vyjadřovalo úctu k tomu, kdo odchází.

Člověka dělají jeho činy, jeho práce, jeho vztahy a jeho srdce. A to žádné šaty nahradit nemohou.

---

*Libuše Janovská, *1943*

Zdeňka Cepáková

Modrý tyl a baťovská elegance

Oblečení je součástí běžného života každého člověka. Vypovídá o našem vkusu, životním stylu a době, ve které žijeme. Móda a způsob oblékání se v průběhu let mění. Ve svém vyprávění se zamýšlím nad tím, zda skutečně platí známé rčení, že šaty dělají člověka.

Ještě před válkou pracovali oba moji rodiče u firmy *Baťa* ve Zlíně, kde jsem se v létě roku 1938 narodila. Firma Baťa patřila mezi nejvýznamnější obuvnické podniky na světě a její zaměstnanci byli vedeni nejen k pracovitosti, ale také k určitému životnímu stylu. Můj tatínek zastával vedoucí funkci a s tím byla spojena i reprezentace celé rodiny. Žena měla být oporou svého muže, pečovat o domácnost a děti a zároveň důstojně reprezentovat rodinu na veřejnosti. Maminka byla skutečná dáma, vždy elegantně oblečená, pečlivě upravená a upravený vzhled považovala za samozřejmost.

Rodina získala firemní domek, ve kterém jsme bydleli. K dispozici jsme měli dokonce služebnou. Firma svým zaměstnancům poskytovala řadu výhod, protože se očekávalo, že budou žít reprezentativním způsobem. To se týkalo nejen dospělých, ale také jejich dětí. Sama si tuto dobu pamatuji jen částečně, mnohé znám především z vyprávění rodičů a z rodinných fotografií.

Dodnes si vybavuji plesy, na které rodiče chodili. Dámy nosily nádherné večerní róby šité na míru u švadlen. Nejvíce mi v paměti utkvěly maminčiny modré tylové šaty se saténovou podšívkou. Připadaly mi jako z pohádky.

Později byl tatínek přeložen do Sezimova Ústí, kde zastával funkci náměstka. Po znárodnění firmy prošel celý podnik zásadní proměnou. Místo obuvi se začaly vyrábět obráběcí stroje pod firmou *Kovosvit*. Tatínek zde pracoval jako vedoucí obchodního oddělení. Po válce se život i způsob oblékání výrazně změnily. Oblečení bylo jednoduché, praktické a skromné. Ženy nosily převážně šaty a sukně, zatímco kalhoty byly stále spíše výjimkou. Jen při tělocviku jsme si mohli obléknout tepláky. Důležité bylo především to, aby člověk chodil čistý, upravený a měl pečlivě vyžehlené oblečení.

Protože peněz nebylo mnoho, ženy si často šily samy, nejen pro sebe, ale i pro své děti. Používaly levnější látky a jednoduché střihy. Ve škole byly rozdíly mezi dětmi v oblečení patrné. Oblečení muselo být především praktické a odpovídalo možnostem rodiny.

Postupně jsme museli přizpůsobovat svůj šatník nejen finanční situaci, ale také pracovním povinnostem a zájmům. Nastala éra montérek a pracovního oblečení. Příliš honosné šaty byly často vnímány jako projev nadřazenosti. Přesto bylo podle oblečení možné poznat povolání člověka i jeho společenské postavení. Úředníci a *kádři* chodili v oblecích, zatímco dělníci v montérkách.

Sport hrál v mém mládí důležitou roli. Navštěvovala jsem Sokol, kde jsme měli předepsaný úbor složený z haleny a trenýrek. Halena byla z režného plátna a zdobily ji červené pruhy. Jejich počet označoval zařazení v jednotce a byl pro nás zdrojem hrdosti i motivace.

Byla jsem také členkou školního pěveckého souboru. Také zde jsme všichni nosili stejnokroje – bílou halenku a modrou skládanou sukni. Jednotné oblečení v nás podporovalo pocit sounáležitosti a ukazovalo, že jsme součástí jednoho celku.

V pěveckém souboru jsem pokračovala i na střední škole. Tehdy jsme vystupovaly v bílých halenkách a červených sukních se žlutým pasem. Později vznikl také taneční soubor a oba kolektivy se spojily pod názvem *ÚSVIT – Jihočeský soubor písní a tanců* v Českých Budějovicích. Dosáhli jsme řady úspěchů, a dokonce jsme zvítězili v celostátní soutěži. Písně pomáhal skládat skladatel Jindřich Jindřich a o taneční oblečení se starala pracovnice českobudějovického muzea. Členkou pěveckého souboru byla také Iva Janžurová, se kterou jsme se dobře znaly. Když jsem dospěla a mohla si o svém oblečení rozhodovat sama, začala jsem dávat přednost sice dražším, ale kvalitnějším materiá-

lům, například tesilu. Měla jsem ráda elegantní šaty, klobouky i boty na podpatku. Nosila jsem lodičky, kozačky a věřila jsem, že každý pěkný oděv by měla doplňovat vhodná kabelka. Nikdy jsem se výrazně nelíčila. Stačila mi rtěnka a upravený účes. Pravidelně jsem navštěvovala kadeřnici a později jsem si začala barvit šedivé vlasy. Protože učitelské platy nebyly vysoké a oblečení bývalo drahé, hodně jsem si šila a pletla sama. Vyráběla jsem svetry, sukně, kalhoty, šaty, čepice i rukavice. Později jsem šila také pro své děti. Látky jsme často kupovali ve výprodejích a člověk musel být šikovný a vynalézavý. Velmi mi záleželo na tom, aby můj manžel i děti chodili čistě a slušně oblečeni. Věřím totiž, že oblečení o člověku mnohé vypovídá. Člověk nemusí být bohatý, aby působil důstojně a vkusně. I v této finančně a ideově náročné době mi však velmi záleželo na tom, jak jsme byli já i manžel oblečeni. Domnívám se totiž, že jako učitelé jsme i svým oblékáním mohli spolupůsobit na názor mladých na slušné oblečení.

Dnes mám někdy pocit, že se na kvalitu a eleganci neklade takový důraz jako dříve. Mladí lidé mají k dispozici velké množství různých druhů oblečení. Přesto si myslím, že upravený vzhled zůstává stále důležitý. První dojem totiž vzniká velmi rychle a oblečení je jednou z věcí, kterých si na druhém člověku všimneme jako první. Myslím, že podle toho, jak se člověk obléká, mohu na první pohled předvídat zodpovědnost a kvalitnější morální vlastnosti. Pokud je člověk na první pohled neupravený, může být na něj pohlíženo s despektem. Jsem přesvědčená, že právě prostředí firmy Baťa nás naučilo dbát na vzhled, pořádek a eleganci.

DS Chýnov, pracoviště Chýnov
*Zdeňka Cepáková, *1938*


Navigation
VIVIX MOR ECORED VISIONNIX

Jaroslava Cicvárková

Móda očima kamarádek

Dělají, či nedělají šaty člověka? Toto je námět k zamyšlení. A právě díky tomuto tématu jsem si vzpomněla na svou kamarádku Aničku, která mě celkem pravidelně navštěvuje. Pokaždé mám z její návštěvy radost. Dáme si spolu kávičku a dobrý zákusek, který kupujeme na střídačku. Jednou já, jednou ona. A u té naší společné siesty si povídáme. Co která z nás zažila, jakou knihu právě čte nebo četla, i když mně už to čtení jde kvůli očím hůř, ohodnotíme televizní program a vše, co se kolem nás děje.

Anička je velmi elegantní dáma, která si potrpí na svůj vždy upravený zevnějšek. A i když jí bude osmdesát devět let, stále se líčí, a jak sama říká: *„Bez namalované pusy bych nešla vynést ani koš, protože my ženy jsme sice krásné od pána Boha, ale někdy je potřeba drobné úpravy k úplné dokonalosti.“* Pravidelně jednou měsíčně navštěvuje kadeřnici, lakuje si nehty na rukách, pečlivě ladí barvu svého oblečení a pokaždé s rozvahou volí vhodné doplňky, které prý podtrhnou její krásu. Její skříň je narvaná k prasknutí, a to ani moc za módu neutrácí. Většinou nakupuje v *second handu* a spoustu kousků má ještě z dob, kdy chodila do práce.

Anička je fajn kamarádka, která se ráda směje a celkově je prostě pohodová ženská. Když zdrbneme vše důležité, tak vyrazíme na procházku. Anička už není tak rychlá jako dřív. Častěji bývá unavená, bolí ji nohy, a tak cestou častěji odpočíváme. Sedneme si na lavičku nebo na svá chodítka a pozorujeme hemžení kolem sebe. Užíváme si jarní zpěv ptáků, obdivujeme rozkvetlé květiny, díváme se na procházející ženy, děti, muže.

A najednou do mých myšlenek vpadne Aniččin hlas: *„Hele, podívej se na tu paní, jakou má sukni. Přesně tuhle látku jsem si tenkrát koupila v Praze v Kotvě, když jsme tam byli se zájezdem, a nechala jsem si z ní od švagrové ušít šaty.“*

A tak jsme dál pozorovaly lidi, co mají na sobě, a zjistily jsme, že móda se opakuje stále a stále dokola. Že se stále vrací různé vzory, jako jsou velké květy, drobné květy, puntíky, proužky, kostky a káry. Že ani u kalhot se nic nového nevymyslelo, protože jsou kalhoty s rovnou nohavicí, kalhoty se zúženou nohavicí, kalhoty do zvonu, kalhoty s vysokým pasem, kalhoty s nízkým pasem a halenky se také nosí takové, jaké byly za nás. Dokonce i *fiží* slaví opět svůj návrat.

Naše módní hodnocení najednou přerušila jakási telefonující žena. S Aničkou jsme ji pozorovaly, poslouchaly a nestačily jsme se divit. Ač byla tato žena velice vkusně a asi i velice draze oblečena a obuta, to, co se jí linulo z pusy, bylo otřesné. Tolik sprostých slov v jedné větě snad nedokáže říct ani dlaždič. Obě jsme němě zíraly na onu ženu a litovaly jsme, že nevíme, s kým mluví.

Že lidé, a dnes už i děti, hovoří vulgárně, na to jsme si s Aničkou zvykly, ale tohle bylo něco hrozného a mimo naše chápání. Raději jsme se zvedly ze svých chodítek, rozloučily jsme se a šly každá svým směrem.

Cestou domů jsem nad tímto zážitkem hodně přemýšlela. Jakou profesi asi ta žena vykonávala? Podle oblečení bych ji tipovala na post manažerky, právničky nebo realitní makléřky, ale podle toho slovníku? To se raději ani neodvažuji hádat.

A právě tento zážitek mě vedl k zamyšlení nad tím, zda šaty dělají, či nedělají člověka.

Žena, která byla velice luxusně oblečena, se mi už tak luxusně nejevila. Najednou mi přišla ošklivá, nedokonalá a nezachránily ji ani drahé šaty, šperky či kabelka. A naopak jiná žena, má kamarádka Anička, která pracovala jako dělnice a v práci nosila montérky, ještě více u mě stoupla v ceně. Přestože nakupuje v *second handu*, nemá luxusní a drahé oblečení ani drahé kabelky a šperky, vždy chodí krásně upravená. Anička má ale srdce na správném místě a sprosté slovo jsem od ní snad nikdy neslyšela. Nebo slyšela? Ani nevím. Ale pokud ano, tak bych to spočítala na prstech jedné ruky. A to se známe přes čtyřicet let.

A co říci závěrem?

Nehodnoťme člověka pouze podle oblečení. Protože i kdyby byl člověk oděný do zlatého roucha, pokud nepromluví, nevíme, jaké poklady se v něm ukrývají.

CSS Staroměstská
*Jaroslava Cicvárková, *1941*



Helena Divoká

Skromnost

Prožila jsem druhou světovou válku a k dostání nebylo nic. Za svobodna jsem se jmenovala Tikalská, celý rod pocházel z osady, která patřila k Majdaleně u Chlumu. My jako Češi jsme měli méně lístků na nákup oblečení a ostatního zboží. Tatínek potřeboval oblek do kostela, doslova na to padly všechny naše lístky. Nebylo ani povlečení na postele, ložní prádlo se neustále spravovalo, a nebyl textil ani po válce a kvalita byla velmi bídná. Já jako dítě jsem dědila po starších sestřenicích a vše se přešívalo. Chodívali jsme v dřevácích, někdy i bosí. Oblékání a obutí bylo skromné. Do školy jsem nosívala šatovou zástěru se zavazováním na pásek, tenkrát nebyly ani punčochy, když už se punčochy sehnaly, nebyla na nich ani guma, která je držela. Vzpomínám si na takzvané *trikáče*. Bylo to takové triko v celku, co se nosilo pod oblečení, vzadu nebylo sešité z důvodu, aby se člověk nemusel svlékat, když šel na záchod.

Tatínek nosíval štruksové kalhoty celoročně, na kalhotách do kostela měl šle a sváteční košili. Maminka si většinou ušila šaty sama, protože se těžko sháněly. Doma jsme se sestrou nosívaly obyčejné halenky a propínací zástěry nebo propínací šaty. Na nákupy jsme jezdívaly na Nové Hrady. Když byla tancovačka, měly jsme stejné šaty, ve stejné barvě, rozdíl byl akorát v konfekční velikosti.

Péče o prádlo, respektive žehlení vypadalo asi tak, že se žehlička nahřívala na kamnech a měla výměnné držátko, když se nahřívala, aby se člověk nespálil. U některých žehliček se dávaly žhavé uhlíky dovnitř. Vzhledem k tomu, že u nás nebyla zavedena do roku 1956 elektřina, museli jsme svítit petrolejovou lampou. Intenzita světla odpovídala šířce knotu, čím širší, tím svítil více. Petrolej se za pár korun kupoval v místním

konzumu. Říkávalo se tomu *krám*. Majitel konzumu byl velký karbaník, s cigaretou v puse a špinavým pláštěm.

Jako maminka čtyř dětí jsem donekonečna štupovala díry na punčocháčích. Hodně jsem na děti šila, pamatuji si na to, když jsem koupila barchet a našila dětem kalhoty. Šicí stroj měl už zpátečku. Během čtyř let se nám narodily tři děti a za dalších deset let se narodila čtvrtá dcera. Nakoupila jsem chlapecké košile, i když jsem měla dvě dcery, když se roztrhaly rukávy, ustřihla jsem je a měly košilky s krátkým rukávem.

V zaměstnání byly moje pracovní oblečení montérky, protože jsem pracovala v zemědělství, potom jedny šaty a kabát, který jsem nosila do kostela.

V roce 1953 jsme přišli kvůli měně o peníze. Jako dospělá si pamatuji na šněrovací polobotky. Nebyly k dostání ani gumovky, spíš to byl zázrak je sehnat. Zvlášť v místě, kde jsme bydleli, v Hranicích, cca šest kilometrů od Suchdola nad Lužnicí. V té době jsme jezdili ze školy vlakem a domů jsme přicházeli až kolem páté hodiny. Stejně tak neexistovalo školní stravování, takže každý, kdo se chtěl najíst, si přinesl namazaný chleba z domova.

V životě jsem hodně pletla, napletla jsem na svoje vnoučata i pravnoučata, ponožky, šály, čepice. Jedna z dcer měla velikou zálibu v pletení, dokonce pletla pod lavicí ve škole.

Myslím si, že šaty dělají člověka, ale na pohled. Jedna paní, která chodila se mnou do zaměstnání, měla vždy krásné šaty, ale nikdy jsme se spolu nebavily, já pracovala v montérkách. Když jsme šly obě do důchodu, našly jsme si k sobě cestu.

Na závěr jsem si vzpomněla na slova svého tatínka: *Nezáleží na tom, co máš na sobě, ale v hlavě.*

DS Dobrá Voda, pracoviště Dobrá Voda u Českých Budějovic
*Helena Divoká, *1934*

Jiří Gráf

Šaty

Je to něco, co provází lidstvo od nepaměti. Šaty máme společenské, pracovní, na sport, patří sem i plavky a kroje, stejně jako ty na běžné nošení. Šaty prošly staletími a různým vývojem. V dávnověku lidem stačila zvířecí kůže, která je chránila před zimou. Nahota tehdy byla pro lidi něco normálního, proto se nemuseli skrývat za něco, jako jsou šaty.

V průběhu let šel vývoj lidského žití dopředu. Přišly na svět různé látky, které se daly použít jako ošacení. Vznikaly různé barevné odstíny, které se někomu líbily, někdo je kritizoval.

K ošacení patří také rytířské štíty a podobné věci včetně helem.

Když budu psát o šatech, které jsem za svého života zažil, tak musím začít od konce druhé světové války, kdy už jsem bral život takový, jaký je. Začal bych od společenských šatů, které se dělí na pánské a dámské. Pánské se skládají z kalhot, saka, košile, kravaty, ponožek nebo podkolenek a polobotek. Takto vyšvihnutí pánové mohli jít do divadel, na koncerty, plesy a posedět ve vinárně. V zimních měsících se pod sakem nosil svetr, hlavně ke sportovnímu oblečení nebo na jaře a na podzim, když nebyla taková horka.

Větší výběr společenských šatů měly ženy. Ke společenskému oblečení patřily buď šaty, nebo sukně a halenka. Jak šel čas, tak se společenské oblečení vyvíjelo. Nejdříve sukně nebo šaty sahaly až k zemi, postupem času přišla doba mini, kdy sukně dosahovaly nad kolena.

Ženy nosily pod sukně dříve i několik spodniček. Oblečení žen bylo pestrobarevné, a když bylo dobře sladěno, byla žena *kočka*.

Svět dospěl do nějakého bodu vývoje. Jak si mladí představují společenské oblečení? Šaty s kravatou jen výjimečně. Na kalhotách jsou vystřihané díry, košile a tílka roztrhané. Takto se často chodí do divadel, na koncerty.

V poválečném období se ženami, které nosily kalhoty, opovrhovalo. Dnes nosí ženy také kalhoty, zřejmě je to pro ně pohodlnější. Šaty na běžné nošení mohou být jakékoliv, hlavně by měly být čisté a pohodlné.

Nejčastější oblečení na sport jsou tepláky, trička a tenisky. I jednotlivé sporty mají své specifické oblečení. Nejsložitější oblečení (výstroj, výzbroj) mají hokejisté, včetně chráničů, helmy, bruslí. Nejjednodušší oblečení mají pak letní sporty, jako jsou kopaná, volejbal, basketbal a podobně.

Další částí šatů jsou uniformy jednotlivých složek, jako vojsko, policie, hasiči, nádražáci, horníci a podobně.

Velmi originálním oblečením jsou kroje, které jsou krajové dle oblasti. Každý kroj má svá specifika, nosí se hlavně při různých slavnostních příležitostech. Nejroztomilejší jsou v krojích děti, velmi jim sluší.

Největší vývoj v oblékání nastal u plavek, zvláště u dámských. V poválečné době byly dámské plavky jednodílné s nohavicemi až ke kolenům. Další vývoj přinesly plavky dvoudílné. Za to byly ženy kritizovány, že jsou nemravy, že je jim vidět pupík. Móda plavek šla dál až do současné doby, kdy nevíte, jestli lidé na sobě něco mají, nebo jsou nahatí. U žen se poprsí kryje jen menším hadříkem a v dolní části, jak ženy, tak i muži, mají menší provázek, který se zaryje do těla, jste jak nazí.

Z tohoto je zřejmé, že lidstvo se dostává do pravěku, kdy byla nahota normální. Tolik asi z mého *středověkého* pohledu na šaty a ošacení.

DS Dobrá Voda, pracoviště Dobrá Voda u Českých Budějovic
*Jiří Gráf, *1936*

Alena Hamrová

Kouzelné ruce mých rodičů

I když jsem byla hodně sportovně založená a každý sport, který kolem mne proběhl, jsem potřebovala zkusit, vždycky jsem se ráda hezky oblékala. Nestačilo mi na sobě mít jen pěkné kusy ošacení, ale ladila jsem i barvy, nosila ráda klobouky a kabelky. Oblékala jsem se elegantně. Měla jsem i kožešinové čepice, lišku kolem krku. Do té se mi jednou na návštěvě zakousl pes. Liška se mu líbila a potrhal ji. Šikovný kožešník mi ji ale spravil a vypadala opět jako nová. Šla jsem, jak se tak říká, s módou. Ani doma jsem nikdy nechodila jen tak v něčem, co mi přišlo pod ruku. I v soukromí jsem chtěla vypadat upraveně. Boty jsem také ráda měnila. Při sportu jsem si dost užila tenisek a kopaček, a tak jsem potom ráda obula i elegantní modely. Zpětně si říkám, že jsem asi ztrácela dost času tím, že jsem se upravovala. Možná jsem byla i trochu marnivá. Ale postupem času jsem v lecčems dělala kompromisy, elánu ubývalo, až jsem doputovala k současnému určitému střednímu proudu, běžnému stylu oblékání.

Můj tatínek měl živnost. Vyráběl uniformy hasičům a vojákům. Ale uměl šít i elegantní kousky. Pokud se jednalo o blůzky a kabátky, všechno na mě šil. Poradil si s každým střihem a s každým materiálem, a tak si nás s maminkou zdobil. Vzpomínám, jak moje sestřenice vždycky rozpáraly na kousíčky, co jim pod ruku přišlo. Staré oblečení, ze kterého vyrostly, obnošené ošacení po babičce. Za války se s materiálem zacházelo jinak. Za tatínkem potom přišly s velkou krabicí a říkaly: *„Počkej, strejdo, to uvidíš, co ti neseme!“* Otevřely krabici s tím pokladem. Ale pod tatínkovýma rukama vznikaly hotové zázraky. A maminka? Ta se také nechala ráda od tatínka zdobit. Nešila, ale zato uměla doslova zázračně spravovat látky. Vytkávala díry roztrhané či vyžrané od molů.

Hrozná práce na oči. A protože byla tak šikovná na tyhle titěrné práce, do tanečních mi na šaty vyšívala zdobení, kytičky a puntíky. Dokázala z obyčejných šatů vytvořit toaletu jako na zámecký ples.

Dělají šaty člověka? Zčásti je to určitě pravda. Když je někdo dobře oblečený, učesaný, je příjemné se na něj dívat. Možná v některých situacích má i větší šanci s takovým exteriérem udělat lepší dojem a uspět. Ovšem celé je to, řekla bych, balík různých věcí. Člověk musí umět vystupovat, mít nejen čisté šaty, ale i čistý charakter a příjemné vystupování. Pěkné šaty mohou být jen nástraha. Stejně nejlépe člověka poznáte, když s ním obyčejně promluvíte. Protože to, co dělá člověka dobrým člověkem, je to, jak se chová k ostatním lidem. Já na lidech nejvíce oceňuji upřímnost. A takovou upřímnost nenosí člověk na sobě jako kabát, to kolikrát člověk zjistí až časem. Charakter se z oblékání nedá zjistit. Někdo se umí chovat, a neumí se oblékat a obráceně. Šaty dělají obal. Pěkný obal. Ale každý potřebujeme mít ještě něco navíc. Tam někde uvnitř toho obalu. Vzdělání, inteligenci, slušnost.

Dříve se lidé hodně inspirovali lidovými kroji. Ty byly dle mého názoru naprosto dokonalé. Výšivky, zdobení, ale zároveň praktičnost. Teď už asi lidé vymýšlejí blbosti. Nechci působit moc přechytrale, ale jako by lidé ztratili vkus, soudnost a úsudek. Ta odhalená móda? Možná tak v šantánech, kde je tělo nástrojem a přebytek textilie by byl na překážku. Na ulici dívkám koukají celá prsa! Když si nějaká opravdu velká paní na sebe vezme něco, co nezakrývá dostatečně to, co je potřeba zakrýt? Nelíbí se mi nápisy na trikách. Bláznivé barevné kombinace mohou být i zajímavé a dodat modelu na originalitě, ale nápisy nemám ráda. No, nevím. Nejsem tady od toho, abych hodnotila, ale trochu estetiky, která dříve byla tak nějak součástí běžných dnů, by asi neškodilo vytáhnout ze zaprášené truhly.

Byly doby, kdy se do divadla opravdu muselo jen v obleku s kravatou. Na společenské a slavnostní události podle mne u mužů oblek patří. Etiketa má určitá pravidla a ta se v posledních časech nedodržují. Nebo zmizela úplně? A je to tak v pořádku, protože doba se prostě mění? Přemýšlím, a nevím. Děti chodí do školy v teplákách. Co to je za nápad? Není to už nějak přílišné uvolnění mravů a určitých mantinelů? Myslím, že kdyby jim rodiče koupili kalhoty, nezchudli by. Potom už se to s nimi táhne celý život. Nenaučí se rozlišovat. Nebo už je to v současné době opravdu tak jedno? Jak to bude vypadat za deset let?

Ve svém věku jsem v oblékání omezená. Nemám moc možností si něco koupit. A vlastně ani už nemám kam tu parádu vytáhnout. Provětrat botky s kamínky. Přesto si ale myslím, že kdybych se dostala do obchodu s nějakou opravdu pěknou dámskou módou, ještě bych si nakupování hadříků uměla užít a peněženka by zažila pěkný průvan.

DS Chýnov, pracoviště Budislav
*Alena Hamrová, *1936*



Marie Holá

S láskou k oblečení

Šaty dělají člověka? Rozhodně ano. Vždy jsem se velmi ráda oblékala, ale především moje maminka. Velmi ráda jezdívala z Lišova do Českých Budějovic, kde si skoro pokaždé koupila nové šaty, na tatínkův dotaz, jaké si koupila tentokrát, odpověděla, že žádné, ale za pár dní, když šla v nových šatech, bylo jasné, kde je pravda. Já věděla své. Byla to trošku taková milosrdná lež. Maminka byla vysoká a štíhlá, všechny šaty jí slušely. Pracovávala v zemědělství, ale dělávala ženské práce jako vaření, pečení, pekla svatební dorty, ale nebála se ani ryze mužských prací, malovala pokoje, nahazovala štuk. Velmi ráda jezdila autobusem, už i v době, kdy jsme měli se sourozenci svoje vlastní rodiny. Ke kadeřnici nechodila tolik, protože takzvanou *vodovou* nebo barvení vlasů zvládaly ženy doma samy. Maminka milovala nosit kabáty, měla dokonce i kožíšek na zimu, a pamatuji si na její kloboučky. Nosívala větší klobouky, ale i takzvané bonbonky. Ráda sledovala poslední módu.

Měla jsem tři sourozence. Rodiče se měli moc rádi, oslovovali se *tatínku* a *maminko moje zlatá*. Lásku se snažili dávat i nám a být spravedliví i v rozdělování odměn. Tatínek býval úředník, pracoval v Českých Budějovicích, později u pošty.

Jako děti si nás maminka parádila. Maminka hodně pletla a šila, tuto práci dělala moc ráda a s láskou, a navíc ji tyto činnosti velmi naplňovaly. Platilo pravidlo, že nás vychovávali starší sourozenci. Měla jsem o sedm a půl roku staršího bratra, kdy po smrti tatínka převzal plně roli hlavy rodiny.

Maminka měla všechny *vymoženosti* a novinky té doby včetně šicího stroje, pračky a mandlu. Pralo se většinou jednou týdně. Maminka byla velmi pečlivá už i ve věšení prádla nebo se větší kusy sušily na trávě, aby se pěkně vybělilo. Mamince radila a pomáhala její kamarádka paní Srnková. Pamatuji si, že u nás byla celý týden, kdy nám šila šaty. Mně konkrétně ušila za týden sedmery šaty, které si moje kamarádky chtěly půjčovat. Já měla velmi ráda sukně a halenky, ze střihů byly moderní *princesové* střihy šatů, se zapínáním na zádech.

Můj tatínek byl muzikant, hrával na baskřídlovku a chodívali jsme i s maminkou tancovat. Tatínek hrával ve skupině, říkali si Sněhurka, na bubnu měli obrázek Sněhurky se sukýnkou, když se do něj uhodilo, sukénka se zvedla. Kapela hrávala tatínkovi a po dalších deseti letech na jejich poslední cestě. V paměti mi také utkvěly maminčiny brokátové šaty, fascinovaly mě tím, že měnily barvu podle světla.

Jako dítě jsme nosili se sourozenci punčocháče, my se sestrami halenky, sukénky. Velkou část našeho šatníku tvořily pletené věci od naší maminky. Maminka nejenže pletla svetry, ona je i vyšívala. Bratrům vyšívala auta nebo fotbalisty, mně a sestře zase holčičí motivy. V době, kdy jsem byla malá, tak nebyla žádná televize a tatínek nás vedl k tomu, abychom zpívali. Měl o nás pořád strach, když byla bouřka, zahnal nás do postele, kde jsme se cítili všichni bezpečně.

Po základní škole jsem se šla učit do firmy *Otavan Třeboň* v oboru pánská krejčová, školu jsem dodělala. Učili jsme se šít kabáty, košile, kalhoty, ale také pracovní oděvy. Sama jsem si ušila pro sebe takzvané áčkové šaty a plesové šaty, pro své syny jsem ušila i džíny.

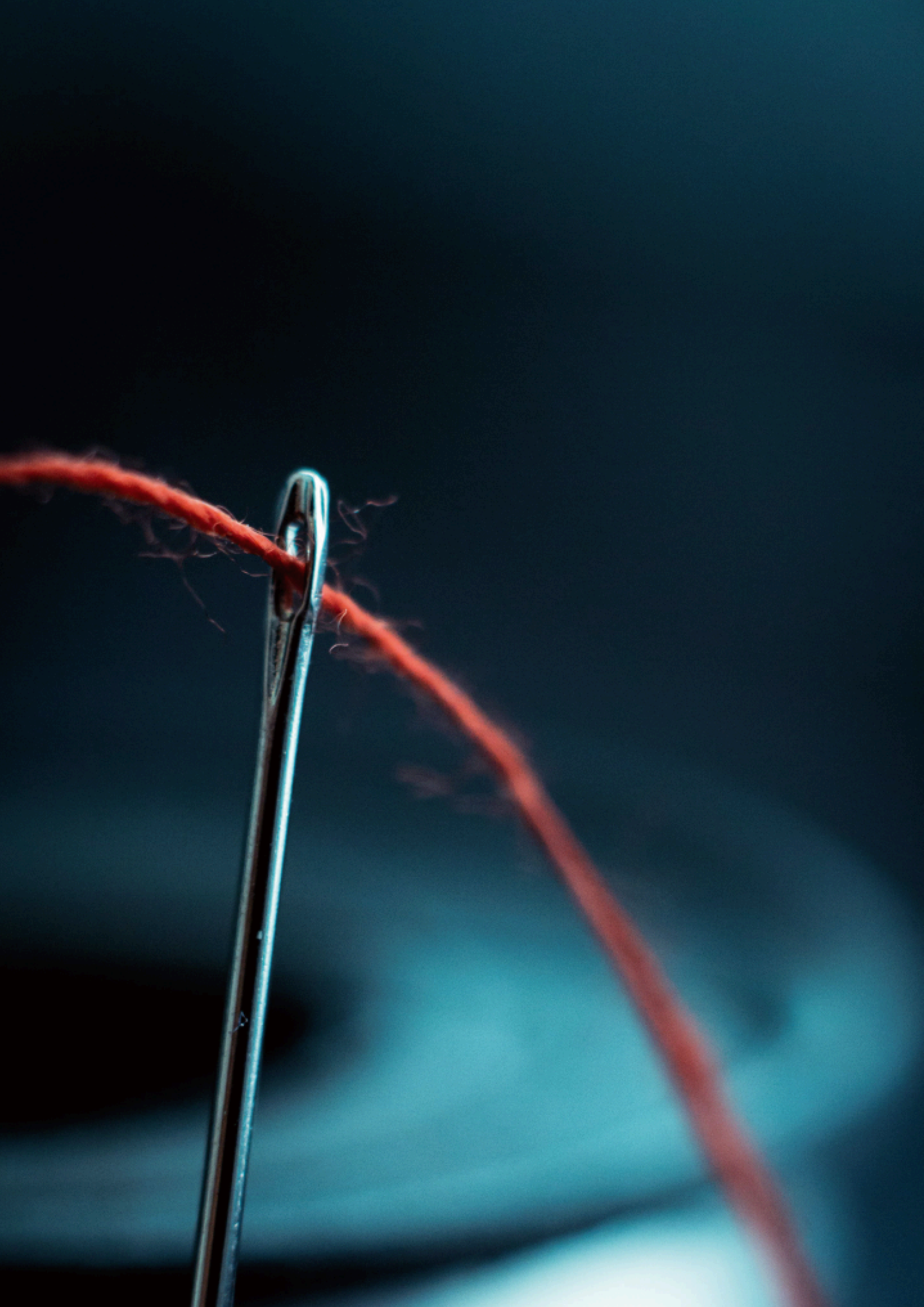
Psal se rok 1964 a já řekla své *ano* svému budoucímu manželovi, měla jsem skládanou plisovanou sukni a vrchní díl měl stojáček, a protože jsme se brali v prosinci, měla jsem kožíšek. Ve stejný den se ženil i můj bratr. S ohledem na to, že práce kolem domu byla časově náročná, neměla jsem na šití už čas. V Otavanu jsem pracovala asi čtyři roky.

Po mateřské dovolené jsem se do Otavanu už nevrátila. Další moje zaměstnání byla kuchařka u policie, nosívala jsem bílé halenky a kalhoty a světle modrý kabátek. Práce mě moc bavila, a dokonce jsem pracovala ještě v důchodovém věku. Byla jsem zvyklá si nechat upravovat vlasy, a to *odvážněji*, jednou jsem měla na vlasech tři odstíny a byla

jsem s tím velmi spokojená. Vlasy jsem nosila delší do drdolu a postupně byly in kratší střihy. Ráda jsem se líčila, používala jsem i pudr. V současné době mi vyhovují trička a volnější kalhoty.

V dnešní době pro mě platí pravidlo *pohodlí nade vše*.

DS Dobrá Voda, pracoviště Dobrá Voda u Českých Budějovic
*Marie Holá, *1946*



Marie Hořejšová

Pomněnkové šaty a jehla mé maminky

Jestli šaty dělají člověka? Oblečení? Móda? Paráda? Já módní trendy nikdy nesledovala. Důležité pro mne bylo, abych se sama sobě líbila a cítila se pohodlně. Když v sedmdesátých letech frčely minisukně, tak tu bych si nikdy neoblékla. Manžela by ranila mrtvice, kdyby mne v něčem takovém viděl. Ženská se v takové minisukni ohnula do kočárku a bylo vidět všechno. Nejraději jsem tahala delší sukni. Od jara do podzimu. Jedině v zimě jsem si oblékla kalhoty, aby mi nebylo tak chladno na nohy.

Měla jsem velké štěstí, že moje maminka byla šikovná. Tatínek byl za války nasazený na práci v Rajchu, a i když nás bylo devět sourozenců, maminka se kolem nás otáčela, všichni jsme byli obstaraní, a ještě k tomu na nás stihla všechno ušít. Nakonec ji skutečnost, že měla tolik synů, donutila šít i kalhoty, i když to neměla ráda. Musela na nás spravovat, přešívat. Pamatuji si na šaty na svoje biřmování. Ještě je vidím, jak kdyby visely přede mnou. Světlounce modré s pomněnkami, výstřih do motýlku, kimonové rukávky. Našila mi i červenou sukýnku, bílou blůzičku. Uměla přešít i velký kabát na malý pro mne. Jediné, na co si netroufla, bylo sako. Ale záclony, závěsy, šatové zástěry a ostatní oblečení mi šila, dokud mohla. Byla jsem ráda za každý kousek od ní. Ale pozor! Všechno jsem si na sebe také nevzala. I když byly šaty střiženy hezky, tak když se mi nelíbila látka, nosit jsem to nechtěla. Já také šila, ale nebyla jsem tak šikovná jako maminka. Spíše jsem pletla. Svetry, ponožky, kamaše. Na svoje děti, to je jasné, jsem taky šila, ale jak už jsem řekla, tak jako mamince se mi to nedařilo.

Oblečení dokáže hodně věcí ovlivnit. Jinak se díváte na osobu, která je hezky oblečená. Ale jestli dělají šaty člověka? No, asi takhle. Mám zkušenost, která se mi v životě mo-

ckrát opakovala a tím potvrdila, že na úřadě dělají šaty opravdu všechno. Tyhle kancelářské ženské vás zhodnotily mezi dveřmi a hned měly jasno. Hned jste poznala, jestli jste na ně udělala dobrý dojem, nebo ne. Říkám to tak, jak to cítím já. Myslím, že co se týče oblečení, holky jsou ješitné a rády se zdobí. Klukům je to fuk. Holky bývají fintilky a víc se snaží zaujmout zevnějškem. A také se vzájemně hlídají a hodnotí. Hlavně ve městě. Dělají, jako že ne, ale je to tak.

Hodně se od mého mládí změnilo. Tehdy, nedej Bože, kdyby někdo přišel do školy v teplákách. To by bylo pozdvižení. Tepláky byly jedině na sport. Do společnosti jsme dodržovali pravidla. Kluci tmavé obleky, motýlka, bílé rukavice a dívky šaty. Ale ne takové, aby bylo holkám vidět to, co je jim vidět teď. Tehdy byly jen decentní výstřihy. Ale aby byla vidět půlka zad? To by ji pěkně z tanečních vykázali. Každá doba má svoje. A každý má rád to svoje. Já třeba nemám ráda vzorované oblečení. Velké květy pivoněk, slunečnic nebo růží na šatech, to bych si nikdy neoblékla. Vždycky jsem měla spíše jednobarevné oblečení. Moje nejoblíbenější barvy jsou šedá a světle modrá. A co teď nejraději tahám? Od té doby, co přišly děti, začala jsem nosit spíše volnější a pohodlnější oblečení a teď už nosím jen kalhoty, triko a mikinu. Začneme se oblékat tak nějak podle života.

Měla jsem kamaráda, který ve škole býval vždycky pěkně oblečený. Potkala jsem ho po letech na ulici a najednou byl takový ošuntělý. Ale vždycky to býval férový člověk, obětavý a hodný. No, nevím, co se stalo, že se najednou tak změnil. Takže to řeknu asi takhle: Podle oblečení se dá i poznat, jaký ten člověk má nebo měl život. Když chodí v sepraném triku, no prostě na to nemá, tak na to nemá. Já nikdy lidi podle oblečení nesoudila. Nesmí se posuzovat podle těchhle věcí a sklouznout k tomu, aby měl člověk předsudky. Každý nemůže pořád chodit podle poslední módy, ať už z jakéhokoliv důvodu. Anebo je to povahou. Někomu to nedá, aby se trochu neupravil, a někomu je to jedno. Každý jsme jiný.

Takže jestli šaty dělají, nebo nedělají člověka? Asi takhle: I když je to darebák, ale je hezky oblečený, ta darebáckost se za tím oblečením schová. Je v tom zabalený. Šaty mají obrovskou moc to přebít. Prostě pěkná slupka přebije shnilý obsah. Šaty dělají člověka, ale nedělají lidskost. Je lepší číst lidem v očích.

DS Chýnov, pracoviště Budislav
*Marie Hořejšová, *1936*

Marie Hrnčířová

Plná skříň vzpomínek

Celý život jsem se ráda oblékala a strojila. Obzvlášť když jsem jako mladá holka chodila po muzikách. Měla jsem takové krásné šaty, jedny černé, druhé červené. Myslím, že mi slušely. Potom jsem také často vynášela hezkou bílou halenku a zeleno-bílou sukni. Tu jsem strašně ráda nosila. Ale ztratila se mi. Jestli mi ji sestra nevzala? Ona byla o pět let mladší než já a ráda a často mi brala moje oblečení. A já jí ho půjčovala, nebo jsem jí i něco dala. Měla jsem radost, když nám to oběma slušelo.

Chtěla jsem jít na švadlenu, chtěla jsem si umět na sebe ušít, co bych si sama vybrala a co by se mi líbilo, ale do učení jsem se nedostala. Ze třídy mohly jít na tenhle obor jen čtyři holky. A tak na mne, bohužel, už nevyšlo. Sice byla možnost jít na pánskou krejčovou, ale to mě nebavilo. Nakonec jsem stejně skončila v Otavanu u mašiny a všemu jsem se přiučila. Jedna hodná kolegyně mi se vším poradila. Mě to tolik bavilo, že jsem si potom udělala na švadlenu kurz. A tak jsem si potom ledasco ušila podle svého gusta. Moc druhů modelů ale u nás na vsi k vidění nebylo. Všichni jsme chodívali podobně. Podle možností, samozřejmě. Taková obnažená móda, jako je teď, ta tehdy neexistovala. A ženy do společnosti ani moc nenosily kalhoty. Tenkrát bylo poznat, kdo je holka, kdo je kluk. Současná móda se mi líbí. Hlavně závidím, že si může každý vybrat, co chce. Z tolika druhů, barev, stylů a materiálů. Já si ale nestěžuju. Mám také plnou skříň oblečení. Tohle si vezmu dnes, tohle jindy. Dříve jsem tak plnou skříň neměla.

Doma se k šití používaly ponejvíce takové látky, co tatínek fasoval jako naturálie. Pracoval ve slévárně na Baťově a dělníci dostávali na přilepšenou lněné látky. Z těch

nám maminka šila, když jsme byly malé, a potom tedy i já. Ale bylo to tvrdé, takové ostré na tělo.

Móda se mi vždycky líbila, ale peníze na parádu tolik nezbývaly. Jenže jak se člověk obléká v běžných dnech? Na zdobení člověk nemá čas ani náladu. V civilu jsem nosívala kalhoty, k tomu pohodlný svetřík a běželo se. Brzy ráno ve tmě na zastávku přes pole, cesta byla dlouhá, klouzalo to, v zimě, když chumelilo, tak jsme dokonce v těch polích zabloudili. V běžném životě se paráda tolik neřeší, hlavní je praktičnost. Můj muž byl fešák a do společnosti chodil oblečen ve tmavém obleku. V civilu nosil dlouhý montgomerák. Vzpomínám, jak ho vždycky v dobách, kdy jsme spolu začínali, rozložil na mez a randili jsme. Byli tam v trávě slimáci a on měl potom ten kabát zespodu celý ulepený.

Říká se, že šaty dělají člověka. Když si člověk vezme hezké slušné oblečení a sluší mu to, je pěkné potom na takové lidi kolem sebe koukat. Jenže! Některá je coura, a i když má krásné věci a může mít šaty jako princezna, je z ní cítit, že je laciná. Mužský má na hlavě klobouk, drahý oblek, a stejně zůstane uvnitř sprosťákem a sobcem. Povahu do pěkných šatů nepřevléknete. To je jenom takové pozlátko na oblbnutí.

Jak se mění svět kolem nás, mění se i móda. Bude mi osmdesát sedm let. To je dost dlouhá doba. Všechno je jinak. Teď vyjdou lidé na ulici v ledasčem. Za nás třeba byly průsvitné halenky vulgární, teď chodí děvčata skoro jen v podprsenkách. Já bych si bývala nikdy neoblékla minisukni, protože jsem měla hubené kostnaté nohy a styděla jsem se za ně. Dnes lidé obnažují a ukazují světu skoro všechno. Ať je to pěkné, nebo ne. U mužů nebývalo zvykem, že by ukazovali v kraťasech chlupaté nohy. Teď už je to také jedno. Všichni všechno ukazují, ať je to hezké, nebo ne. Ale víte co? Ať si každý nosí, co chce. Když se mi někdo nelíbí, nekoukám na něj.

DS Chýnov, pracoviště Budislav
*Marie Hrnčířová, *1939*

Marie Jedličková

Za Svatou Annou v horáckém kroji

V mé rodné vesničce nebyla škola, vždy jsme slyšeli, že to bylo proto, že prý sedláci v minulosti nechtěli dát na postavení školy pozemek a své děti posílali pěšky do dva kilometry vzdáleného Křižanova. V letních měsících to byla pěkná procházka, v zimě to bylo velmi náročné.

Řekla bych, že spíše než na parádu každá maminka dbala na to, aby byly děti dobře teple oblečené. Doba byla jiná, nosili jsme, tak jak jsme dorůstali, oblečení jeden po druhém, uměli jsme si všeho vážit.

Ke cti našich předků musím říci, že byla ve vsi postavena kaple zasvěcená svaté Anně, kde se každoročně konala pouť. Místní tetičky, tak jak se na naší vsi říká, měly možnost projít se v parádním horáckém kroji.

Z čeho se takový horácký kroj skládal? Byla to široká sukně zvaná šerka, barvy červené, zelené nebo modré v kombinaci s černou, zástěra, nízký černý kabátek a bílý šátek. Těch tetiček klečívala u svatého přijímání, přes prostor u hlavního oltáře, celá řada. Kam se ty tetičky poděly? Snad odešly s pány, kteří měli k jejich kroji obleky tmavé, nejčastěji černé.

K tomu, jak bylo obtížné zajistit si v době našeho mládí pěkné oblečení, chci vzpomenout na jednu příhodu. Bylo to před poutí a já se svou sestrou jsme se rozhodly, že si pojedeme do Velkého Meziříčí koupit nové pouťové šaty. Jely jsme obě na kole, cesta představovala asi deset kilometrů. Celá věc byla v tom, že mezi Dobrou Vodou a Vídní je veliký kopec, ze kterého jsme musely sjíždět. Já jsem jela první, sestra za mnou. Asi

v polovině kopce jsem se rozhodla, že zabočím na louku, která se mi zdála, že na ní budu moci zastavit. Zdání klamalo, a tak jsem se natáhla s menšími odřeninami. Horší to bylo se sestrou, která se rozhodla z kola skočit, byla podřená mnohem víc. Ale do Velkého Meziříčí jsme dojely, nové šaty byly, a ještě jsme stihly večerní zábavu v rodné vsi.

Co by člověk neudělal pro to, aby z něj šaty udělaly člověka!

DS Dobrá Voda, pracoviště Chvalkov
*Marie Jedličková, *1938*

Eliška Kasperová

Šití a pletená móda

Vzpomínám si, že jsem jako holčička chodívala oblečená do šatů a zástěrky, které mi šila maminka. Šatečky měly červeno-bílou kostičku, v těch jsem chodila do školy a doma jsem se převlékala do tepláků, abych oblečení šetřila. Maminka ráda vyšívala ubrusy i obrázky s duchovní tematikou.

Já jsem už od deseti let pletla svetry nebo dečky na stůl. K pletení mě přivedla naše sousedka, byla to Němka, bydleli jsme s rodiči ve čtyřbytovce v pohraničí v Přední Výtoni. Kladla mi na srdce, že se musím přesně držet návodu, že když udělám *očko* u pletení jinak, vše se zkazí. Pletení jsem se pak věnovala celý život, pletla jsem dětem i manželovi svetry, čepice, ponožky. Měla jsem zálibu i v šití, dokonce jsem měla tři šicí stroje – Veritas, Singrovku a druhou, kterou jsem dostala od souseda darem. Nejvíce jsem šila na stroji značky Veritas a hlavně ložní prádlo. Látku jsem sháněla v Českých Budějovicích v partiovém zboží, častějším materiálem byla bavlna nebo krep. Ložního prádla jsem měla slušnou zásobu.

V dospělosti jsem ráda nosila kaliopky, psala se šedesátá léta. Ve svém zaměstnání, protože jsem prodávala v potravinách, jsem musela nosit kvůli hygienickým předpisům bílý plášť a čelenku ve vlasech. Později jsem prodávala v domácích potřebách ve Vyšším Brodě, plášť měl už veselejší barvy, byl barevný.

Na maminku si vzpomínám, chodívala v šatech a teplácích. Maminka byla v domácnosti, musela se starat o hospodářství. Tatínek byl kočí, pracoval v lese, kdy s koňmi svážel dřevo, práce to byla nebezpečná, nosíval montérky. Dvakrát utrpěl úraz,

kdy se na něho převrátil strom a měl zlomenou nohu. Slavnostní oblečení nosil do kostela, tenkrát se nosíval i klobouk jako běžná součást oděvu.

Měla jsem o šest let staršího bratra, peněz nebylo nazbyt, protože tatínek jako soukromník musel odvádět daně a na *parádu* moc nezbývalo. Pro oblečení jsme jezdívali do Loučovic, kde byla textilka a vedle textilky závodní obchod, kde bylo oblečení levnější.

Šaty se nechávaly šít na speciální příležitosti, například biřmování. Pamatuji si, že mi maminka nechala ušít delší bílé šaty u švadleny ve Frymburku a jako ozdobu ve vlasech jsem měla malý květinový věneček.

Později jsem si nechávala šít i kostýmky, které jsem si později zvládla i uplést, byla to doba takzvané pletené módy. Ušití kostýmu u švadleny, kam si člověk musel donést svou koupenou látku, stávalo kolem 100 Kčs. Kostýmky a obecně oblečení jsem kupovala velmi těžko, protože jsem byla hodně štíhlá a vysoká.

Z obuvi si pamatuji na *kristusky*, plátěnky, cvičky, podpatky velmi nízké, takzvané *kačenky*, s ohledem na moji výšku.

Myslím si, že šaty dělají člověka, protože v hezkých šatech člověk vypadá hezčí, i když není příliš hezký v obličeji. Z toho, jak je člověk oblečen, nelze ale usoudit, jestli má dobré morální vlastnosti.

DS Dobrá Voda, pracoviště Dobrá Voda u Českých Budějovic
*Eliška Kasperová, *1948*

Václav Kliment

Šaty dělají člověka!

Nemyslím, že je to třeba brát doslova, ale styl a způsob oblékání ukazuje na určité charakterové rysy jednotlivců i skupin lidí. Je v tom snaha přizpůsobit se ostatním, nebo se od nich zcela zásadně lišit. Uniformita jistého vzoru oblékání ukazuje snahu nejen nelišit se od ostatních, ale ukázat, že i já jsem nedílnou součástí celku, nebo naopak se od ostatních zásadně odlišit.

Ze svého života uvedu alespoň jeden příklad:

Šusťáky. To, co přišlo do prodejen *Pracovních oděvů* jako italský plášť do deště, stalo se během velmi krátké doby módní nezbytností! Kdo neměl *šusťák*, jako by nebyl. Vzniklo spoustu variant a trvalo pár let, než to odeznělo. Lidé se postupně vrátili k praktičtějšímu a hlavně pohodlnějšímu způsobu oblékání.

Já jsem celý život pracoval jako číšník, v prostředí, kde černý smoking, bílá košile a motýlek byly samozřejmostí. Toho motýlka jsem si přenesl i do civilního života. Nevím, jestli to mělo vliv na můj charakter, ale jednu věc vím zcela určitě: člověku by mělo záležet na tom, jak je oblečený. Měl by přemýšlet o tom, co si vezme na sebe. Zkrátka dokud o sebe dbá, tak žije! A v tomhle smyslu šaty skutečně dělají člověka!

DS Dobrá Voda, pracoviště Chvalkov
*Václav Kliment, *1947*



Marie Pilátová

Švadlenky

Moje dětství a mládí bylo ve znamení toho, že byl všeho nedostatek a že se těžko shánělo i oblečení. Všeho bylo málo, ale naše matka byla velice šikovná a my čtyři sourozenci jsme chodili v pleteném oblečení, které se všem velice líbilo. Matka byla moc šikovná a *oplétala* nás, zboží nejen nebylo, ale především se šetřilo. V paměti mi utkvěl oranžový svetřík, který mi matka upletla, bylo mi tenkrát kolem osmi let. Maminka těžko sháněla vlnu, byla jsem taková viditelná, všichni včetně paní učitelky můj svetřík obdivovali. Sousedky k ní chodily pro rady, potřebovaly poradit, jak se co plete, a zajímavé vzory. Maminka si kupovala ve švadlence vzorníky na pletení, ráda také háčkovala a vyráběla obrázky. Manuální zručnost a kreativitu jsem zřejmě částečně zdědila po své mamince. Ve srovnání s dnešní dobou ale byli lidé lépe oblečeni než dnes.

Látky se těžko sháněly, ale byly kvalitní, i když jich bylo málo. Pokud jste sháněli, věřte, že šaty byly elegantní. Horší bylo shánění bot, oproti dnešní době nebyly z Asie, ale vyráběly se u nás. I zimní oblečení bylo kvalitnější, než je dnes. Naše maminky byly ovlivněny první republikou, povídání o eleganci, společenské etiketě měly již ve škole.

Matka mi vyprávěla, jak je paní učitelka vychovávala, že ženy musí být inteligentní, vzdělané, elegantní a kostým a klobouk jsou nezbytnou součástí každého oblečení.

Z doby, kdy jsem byla dospělá, si pamatuji svoje žluté šaty, krátké minisukně. V té době byla konfekce poměrně jednotvárná. Nad módou, kterou jsme nosili my v šedesátých a sedmdesátých letech, se pozastavovaly naše babičky, minisukně byly pro ně něco velmi vyzývavého. Tenkrát jsme chodívaly s děvčaty na odpolední čaje do Větřní do

kulturního domu, byla tady tančírna. Do Větřní kolem továrny jsme z Českého Krumlova chodily šest sedm kilometrů. Babička mi v legraci říkávala: *„Na žádný čaj chodit nemusíš, ten si můžeš udělat doma.“* Oproti dnešku se užilo hodně legrace, hrála živá kapela. Naproti nám kolem půlnoci chodil tatínek, protože se báli o naši bezpečnost. Pamatuji si na řemínkové bílé a hnědé botičky na menším podpatku, bylo mi tenkrát patnáct let, v zimě se sháněly boty *pod pultem*, respektive kozačky. Měli jsme známou v obuvi, paní Tanáčovou z Vyšného, když jsme potřebovali, boty nám sehnala. V období puberty jsem měla dvě sukně a jedny šaty. Začala jsem pracovat ve výpočetním středisku, kde jsem pracovala v civilním oblečení. Z oblečení toho nebylo moc k dostání, pro nás šila švadlena paní Lidinská. Když se ženili oba bratři, paní Lidinská mi ušila krásné dlouhé šaty. V té době bylo hodně švadlen, v Českém Krumlově paní Sýkorová, se kterou jsem kamarádila, společenské šaty u švadleny nás tenkrát stály cca 200 *Kčs*.

Dokonce babička mého manžela paní Žemličková byla vyhlášená švadlena v Suchém Vrbném, tenkrát mi ušila velmi precizně černé kalhoty, to už jí v té době bylo osmdesát let.

V té době byla poměrně kvalitní kosmetika, vzpomínám si na značku *Dermacol*. Při některé příležitosti jsem se i líčila. V případě, že se šlo na některou společenskou událost, slýchávala jsem od svých tet: *„Mařenko, dej si pozor a buď cudná děva.“*

Jsem přesvědčená, že šaty dělají člověka. Velmi jsem si cenila módy první republiky, vzor v oblékání byla pro mne první dáma Hana Benešová. Dostávala jsem radu do života: *„Mařenko, i když je člověk chudší, tak do společnosti nebo do práce jdi čistá a hezky upravená.“*

DS Dobrá Voda, pracoviště Dobrá Voda u Českých Budějovic
*Marie Pilátová, *1957*

Marie Podskalská

Maminka

V mém životě byla nejlepší švadlenou moje maminka. Měla vystudovanou strakonickou rodinnou školu a od našeho útlého věku na nás šila. V té době byly velmi módní kratší sukně a jedním z hlavních materiálů byl silon. Maminka šila tak skvěle, že jsem si mohla sama vybírat. O oblečení jsem se zkrátka nemusela bát, ba dokonce jsem díky ní měla všeho dost.

V roce 1962, kdy jsem začala studovat gymnázium, museli jsme chodit slušně oblečení. Poté jsem nastoupila do podniku výpočetní techniky ve Vrbenské ulici. Byl to vlastně začátek počítačů. Pracovali jsme na děrovačkách a přezkoušečkách, přičemž se zde zpracovávaly nejrůznější ekonomické údaje včetně výplat. Dělalo se tu účetnictví pro jednotlivé závody a podniky. Jako pracovní oděv jsme nosili pláště; nebyly to sice stejnokroje, ale bylo jasně vidět, kam patříme.

Maminka se dokázala přizpůsobit době a vždy sledovala, co je moderní a nadčasové. Já jsem měla vždy ráda plisované sukně, kalhoty jsem v lásce moc neměla. Pamatuji si, že se tehdy nosívaly zvonové kalhoty, takzvané *zvonáče*, ale já jsem dávala vždy přednost sukním a šatům.

Neměla jsem úplně nejoblíbenější kousek oblečení. Vzhledem k tomu, že se šaty šily doma, jezdívaly jsme s maminkou do města, kde se vybíraly vhodné látky na šití. Maminka často využívala střihy z časopisů, jako byla například Žena a móda, Pramo a podobně. Maminka šila i na moji sestru, přičemž věkový rozdíl mezi mnou a sestrou byl téměř dvacet let. Sestra mě někdy měla jako panenku. Maminka šila i na sebe, a to

na vyklápěcím stroji značky *Lada*. V době, kdy jsem chodila do tanečních, mi maminka ušila zelené brokátové šaty a také silonové šaty s bílým podkladem, které byly vyšité zlatou nitkou. V tanečních jsme si nejdříve hledaly tanečníka, který se pak stal naším stálým partnerem. Taneční probíhaly v domě *Slavie*. Vzpomínám si na tanečního mistra pana Krále, který nám se svou partnerkou nejdříve předtancoval, a pak jsme přišli na řadu my.

Maminka i my se sestrou jsme měly tmavošedý kostýmek a halenku jako nejslavnostnější oblečení, které jsme nosily do kostela na nedělní mši, která byla vždy od půl deváté ráno. Na běžné nošení se nosily zástěrky hlavně do kuchyně nebo dederonové pláštíky, aby se kuchařka nezamazala a chránila si oblečení. Maminka byla ženou v domácnosti, tatínek pracoval jako řemeslník, ale s ohledem na to, že odešel z tohoto světa brzy, zůstala maminka na všechno sama.

Obuv jsem nosívala spíše v podobě polobotek, nejelegantnější pak byly lodičky, když se chodilo tancovat. Když bych měla zhodnotit současnou módu a módní doplňky, mám velmi odmítavý postoj k tetování. Myslím si, že o člověku si můžeme udělat podle toho, jak je oblečený, jen částečný obrázek. Nemusí to být přesný a pravdivý dojem, mnohdy se můžeme zmýlit.

Člověk by měl být v oblékání střídmější. Jsou situace, kdy by se měly dodržovat určité konvence, například v divadle, jako projev úcty k prostředí a hercům. Oblečení může být dobrým prostředkem, jak dáváme najevo, jak se chováme vůči ostatním, a jak vyjadřujeme pozitivní postoje. Na druhou stranu může oblečení sloužit jako prostředek k zakrytí vlastních morálních nedostatků.

DS Dobrá Voda, pracoviště Dobrá Voda u Českých Budějovic
*Marie Podskalská, *1947*

Věra Semrádová

Srdcem švadlena

Jako malá holka jsem pořád chtěla něco šít. Lákalo mě to a moc jsem to chtěla umět. Když se mi dařilo ovládnout ruční šití, bylo mi to málo a hrnula jsem se ke šlapacímu stroji. Maminka se bála, že ho rozbiju, že zlomím jehly, ale já to měla tolik ráda. Dovolovala mi dědouškovi podšívat staré ponožky. Byla mu na nohy zima, když měl ponožky prošoupané. Tatínek byl švec. Vybral mi to správné kopyto a na tom kopytu já jsem ty dědouškovy ponožky podšívala. Měl pak nohy pěkně v teple. Hodně jsem šila na panenky. Moje dvě sestry byly mladší a já byla ráda, když jsem jim udělala radost a panenky jim obšila. Co já jim našila oblečeníčka! Když se na konci měšťanky rozhodovalo, kam se mnou dál, tak pan ředitel sice rodičům říkal, že jsem šikovná a že mám jít na rodinnou školu, ale tatínek nechtěl ani slyšel. Vlastně dodnes nevím proč. A tak bylo rozhodnuto: *„Rodinná škola otcem zamítnuta, ty ráda šiješ, půjdeš do učení.“*

Bylo mi to zprvu líto, ale v učení jsem nakonec byla ráda. Mistr byl hodný, všechno vysvětloval, holky byly také fajn. Tam jsem teprve poznala, kolik druhů látek existuje. Během války jsem se doma setkávala především s bavlnou. Byla pohodlná a hodně toho vydržela. Ale v učení jsem měla možnost poznat i jiné, luxusnější materiály. Naučila jsem se, jaké všemožné ozdoby lze na šaty našít, nařasit a naskládat. Ne všechno se mi líbilo, vždyť každý máme jiný vkus, ale všechno jsem to chtěla umět. Látky tehdy byly na přidělené body. Přídělový systém na všechno byl pro lidi všudypřítomný strašák. Těžko se shánělo. Cokoliv. Od másla až po boty. A aby si člověk vymýšlel podle svého umanutého vkusu? To už vůbec ne. Bralo se to, co bylo. Tehdy nebyl vlastně ničeho dostatek. A tak stejné to bylo i s látkami. Doma se všechno přešívalo, jak se dalo. Otá-

čely se límce, manžety, využíval se každičký kousek látky, který se našel, ke kterému měl člověk přístup. Úspornost ve všem byla v těch dobách lidská přirozenost. *Udělat z mála hodně,* to bylo naše motto a tím jsme se řídili. Každý, kdo neměl peněz nazbyt, to tak dělal. Kromě panstva, samozřejmě. Rozpáralo se, upravilo, otočilo a znovu sešilo. Pamatuji si, jak mi maminka ze svého starého obnošeného kabátu ušila hacafráček. Límec obrátila, přišila kapuci, opravila. Celá třída si zkoušela můj krásný nový kabát! U nás v obchodě byl takový mladý kluk, Fanda se jmenoval, a my holky od mistra Šedivého jsme tam chodily pro patentky, špendlíky a nitě, a tak jsme měli vzájemně dobré vztahy. Občas nám dal Fanda stranou nějakou hezkou látku. Kamarádka Maruna měla příbuzné ve Vídni, a tak měla možnost dostat se k nějakým cizím časopisům o módě. Tam jsme si vybíraly modely, pan mistr nám to nastříhal a my jsme si to ušily. Mistr Šedivý nás měl asi všechny opravdu rád. A my jeho. Ze srdce se s námi radoval, když nám to slušelo. Také jsem mu, když jsem odcházela z učení, přišla za všechno pěkně poděkovat.

Dokud jsme byly mladé, zdobily jsme se. Ale to víte, každodennost dnů, brzký ranní odchod do práce, starost o domácnost, o děti… Ráda jsem na sebe oblékala úpletovou sukni. Údržba nedala moc práce a byl to pohodlný oděv. Asi nejkrásnější šaty, které jsem kdy měla, byly černo-stříbrné s černým sametovým lemováním a mašlemi. Také na plese vzbudily patřičné pozdvižení.

Maminka šila panstvu. Byla neskutečně šikovná. Šila výbavy, prošívané deky, všechno, na co si člověk vzpomene. I milostpaní ředitelové šila. A té se každý bál! To nebylo jen tak a bylo s ní těžké vyjít. Nic se jí nelíbilo, nic jí nebylo dobré. Jakmile byl špatně vyžehlený límeček, bylo zle. Ale naši maminku si pro tu její šikovnost chválila. A tak, kombinací toho všeho, se dařilo, že jsme my tři sestry i maminka chodily vždycky hezky oblékané.

A jestli pěkné šaty dělají člověka? Myslím, že je hodně důležité, umět oděv nosit. Mít k tomu vhodné obutí, doplňky, umět se pohybovat a být čistý. Tohle všechno, má-li to člověk, se může podílet na pěkném prvním dojmu. Co je ale důležitější než pěkné šaty, je to, jak se člověk chová. Nemyslet si, že šaty z jednoho udělají doktora nebo inženýra. Když se člověk neumí chovat, ani šaty ze zlata mu nepomůžou. Možná jen tak naoko, na chvíli, ale jeho chování stejně vždycky prozradí jeho skutečný charakter. Osel zůstane oslem, i kdyby na sobě královský hermelín nosil. Dívka může mít šaty

z nejdražšího brokátu, a může si proto myslet, že je něco extra, ale uvnitř to stejně navždycky zůstane pěkná *Rampepurda*. Dobrý charakter je víc než nějaká móda.

Ráda vzpomínám na způsob oblékání, když jsem byla mladá holka. Větší část života jsem prožila v dobách, kdy si lidé nechávali šaty šít na míru. Potom přišla konfekce, které bylo čím dál víc a víc, a tuto zvyklost vytlačila. Nikam už moc nechodím a moc toho nevidím, ale i to málo mi stačí k tomu, abych si všimla, jak ta současná móda je úplně někde jinde. Spíš než móda, použila bych slovo oblékání. Všichni chlapi nosí barevné kalhoty, vypadají, jako kdyby je měli na kolenou spravované, k tomu tričko, mikinu. To víte, za mne chodili muži v obleku a v klobouku. Teď všude nosí jen kšiltovky. Na sport asi dobré, ale oni je nosí všude. Já bych se bála v kšiltovce chodit. Mám pocit, že teď na ulici potkávám jen samé lidi, kteří vypadají, jako by šli sportovat. Dívky mají holá záda, holá břicha, beztvaré mundúry. Vymizela elegance. Jak se oblékají do divadla? To se nestačím divit. Móda je sice jen móda, ale měla by se pořád řídit určitými pravidly. A co se stalo se vkusem? Že by současní lidé vkus, ten cit pro estetično, ztratili? Mnohé oblečení, které je dnes běžné, by kdysi bylo bývalo nepřípustné. Hlavně u nás na vsi. Možná ve velkých městech měli lidé různé vrtochy, ale já jsem ze světa toho vlastně moc nepoznala a neviděla.

Ale co já můžu říkat? Vždyť já už teď také nějaké zdobení neřeším. Jsem celý den v tom, co je mi pohodlné. Mám ráda kalhoty a teplé roláky. Jak jsem celý život seděla u práce v předklonu, bolívá mne za krkem, a tak se ráda chumlám do teplého chomoutu. Takže teď, ve svých skoro sto letech, bych spíš řekla: *„Ať si každý na sobě nosí, co chce, vždyť mně se to líbit nemusí, ale hlavně ať jsou na sebe lidi hodní.“*

DS Chýnov, pracoviště Budislav
*Věra Semrádová, *1928*



Marta Skamenová

Třeboňské ohlédnutí

Šaty dělají člověka, nebo nedělají?

Pohledem učitelky Středního odborného učiliště v Třeboni, obor oděvní – Šaty musí slušet, vyhovovat postavě, záleží i na rovnosti šití a čistotě provedení.

Jak se to zpívá v písničce pánů Voskovce a Wericha, šaty dělají člověka, což se zakládá na pravdě. Pracovala jsem celý život ve středním odborném učilišti, obor oděvní v Třeboni.

Když jsem studovala v Prostějově, tak tam byl učitel, který měl jednu ruku kratší a prodlužoval si ji rukávem. Učil konstrukce střihu a učil nás celkovému pohledu na šaty, v závislosti na postavě.

Některé vady postavy se dají zakrýt, například u postav dlouhých do pasu se zvýší pas a opačně.

Dlouhý krk se zakryl stojáčkem a široká ramena – zkrácením šíře ramen.

Celková výchova a vzdělání směřovaly k estetickému pohledu na postavu, zaměřovali jsme se i na barvu očí, kůže, vlasů.

Vedla jsem kurzy šití, kroužky pro veřejnost. Byly to většinou děvčata a ženy. Oděv jsme se snažily přizpůsobit postavě, například malá postava nemůže mít velký vzor. Drobný vzor jí vyhovuje. Žákyně šily na sebe, řešily jsme různé problémy, svislá ramena

jsme vyplňovaly ramenními vložkami. U mladých lidí a učňů hraje velkou roli také móda, která je formuje a zařazuje do společnosti, kdežto u zralých lidí je to praktičnost.

V dnešní době hrají roli pleteniny, které se dobře přizpůsobí tělu.

Plnoštíhlá žena, která pracovala v zemědělství, byla mojí zákaznicí celý život. Vybíraly jsme pro ni vzory a proužky, které by ji zeštíhlovaly. Vodorovný proužek například rozšiřuje postavu, kdežto svislý zeštíhluje. Také barevnost a střihové řešení, členící švy u šatů a halenek. Chtěla být atraktivní a úspěšná, jako vedoucí pracovnice. Velkou zvláštností pro mě bylo, že chtěla ušít i v předstihu šaty do rakve, což bylo pro mě ctí.

Moje paní tchyně si potrpěla na pěkné šaty a na každou schůzi *KSČ* musela mít nové. Pomáhalo jí to v politické práci. Nebyla moc pohledná, ale šaty jí vylepšovaly vzhled, hlavně kvalita zpracování.

Z mé zkušenosti často pozvedly kvalita materiálu, vzor a barva celkový vzhled člověka. První dojem mohl na některé osoby zapůsobit jako haló efekt a navodit tím lepší mínění o charakteru člověka.

Moje kamarádka však uměla i z partiových a podřadnějších látek ušít velice slušivý oděv, protože to byla její záliba.

DS Dobrá Voda, pracoviště Chvalkov
*Marta Skamenová, *1946*

Jiří Štibich

Nitě času

Finále. Garážuju. Probírám se vzpomínkovým pytlem obnošeného času, rukama kouzlím při uchopení triček, košil, svetrů, bund. Brzdím - zas tak bohatej šatník to nebyl. Neschopnost něco vyhodit, dědická daň hromadění. A jak to s člověkem zamává, když se v pozůstatku rochní. Jedno tomu neupřu: ty kousky oděvů mají co vyprávět. Mnozí oblíbenci dovolí snění, než se rozpadnou a vymizí. Ta trucovitá náchylnost k jedinečnému šatstvu, to lpění na suknu dopřávající spokojenosti, těch různic u ranních rituálů *co si vzít*! Je klid, už neřeším, pokud se neozvou svou dětskou neodbytností. Rozpadají se jistoty…

Dominantou domova byla velká krejčovská tabule s třema šuplatama narvanýma zbytky látek. Rodiče šili, já furt tahal ústřižky a zlobil. Kreace s kousky předznamenávaly záchvat v dospělosti, kdy se sešívaly obrázky. Tehdy v té hromadě ráda rodila kočka. Neušlo mi, že matka přešívá z plátěného pláště pytle. Na co pytlíky? A tolik? Po pár dnech byly saky plné kostek sušeného chleba. Matka odhadovala, při zkušenostech ze dvou válek, že bude další. Za Dunajem vzdechl Maďar. Opadla vlna ostražitosti, do pytlů se dávaly třísky na otop. Začal život v tůni, lidskost ustoupila.

Půjdu do školy. Pro prcka v pulovru přišli starší pionýři a modří svazáci. Už nikdy jsem se tak nevyděsil. Zorientoval jsem se v revolucích. Mystické hodiny náboženství. Kazil mi to hradní pohádkář s jeho *Dědou Mrázem* a *Jolkou*. Důležitý byl pulovr, protože ten sloužil k zasunutí klíče od bytu za véčko coby úschovu a taky aby necink o desku lavice.

Zahýřila údobí prvních lásek. Ta moje byla *prosto* i *smyslná*, prostě měla zářivě žlutou mašli. Seděla v řadě u okna. Doma ve skříni zjevení: vyšívaný kapesník, takovej šmudla, ale hezkej. Potřebuju zabodovat až jí ho dám. Ulítlé *„jé“* stačilo. Srdce v sametu. Doma - v šťastném domově - dostanu facku s oslovením *zloději*. První zkušenosti, že věci mají historii a dohled vlastníků. Trest byl památeční: klečet v koutě na hrachu. Kvůli hadru luštěninový děs.

Co s tebou? Půjdeš na vojenskou hudební školu, dostaneš uniformu. Ale zvládneš to s *flighornou*? Kdepak, ty pudeš k poště! Vezmi si ten tmavej svetřík, byl darovanej. Ale zradil, na poštovní větvi střední školy vcházím do třídy plný jenom holek. Já a můj svetr! *„Nevadilo by Vám přejít na úsek všeobecný ekonomie? Je tam devět kluků.“* Špitl jsem něco, že kluci jsou mi volný, ale svetr že jako jo, že půjdem. Byla to velká chyba! I když v řadě u okna, bez mašle, seděla ona. Nevadila jí sešlost zevnějšku, nemaje košile, jen trička. Přičetla to rodovým zvyklostem. Věk juniorů toť dospívání s džínama. Ty moje pamatovaly snad i dobu před. Byly vším. Pracovně, osobitě, chlubivě, vyjadřovaly skupinkaření mládí, ani jsem netušil že se taky perou. Byla to doba šusťáků, taky jsem měl. Vypadal jsem v něm jak buldozer.

Po škole nádherné období. Rodina zoufala. Obdařil jsem se vzhledem zarůstajícího dacana. Hrabalovy sběrné surovosti - hadr. Na podzim jsem nastoupil do šrotovacího podniku, nafasoval prošíváky, boty. Každý ráno dvě vyhřátý cihly pod nohy a třídil barevný kovy. Za zmínku stojí každodenní ranní pánský vyhodnocení nočních povinností. No, ten mladej vod jeřábu třikrát… Až došla konečně do práce malá cikánečka, a to byla třešnička na manželském dortu. *„Som přešla po mužovi z postele, ale ďalej to nešlo“*. Děvče lehkomyslný. Nezbylo než nasadit kulicha, cihly a začít třídit materiál dovezený z klášterů.

Vojna přišla v čase, kdy mne ušetřila šedesátkových snažení před srpnovým úhynem ideálů. V ten den jsem se zakopával v lese. Sledoval rozpad. Rozpad velitelských kádrů za kuchyní. Za nemocného praporčíka jsem držel rotu před rozpadem. A protože to byla funkce hodná stejnokroje ušil místní krejčí jednadvacítkovej mundůr. Fešáckou uniformou jsem pil všem krev. Pohoda, balíky z domova a tiskopisy a letáky od kamarádů. Taky pohlednice se známkou anglické královny - a to byl útvarovej průšvih. *Zikmund* od sv. Víta se zachvěl. Kontráš zasáhl. Bratrova rodina v defenzivě: *“Jestli ty magore budou mít moje děti problémy se školou!”*

Konečně doma! Škraboška dění za tichého souhlasu. Oblékl jsem overal švestkové barvy, stanul na straně jeviště za šálou, kde hvězda divadla memorovala svůj výstup. Tiché přiblížení a benjamínek spočinul na památečních ňadrech subrety. Obyčejný pracovní oblek a taková závrať! Věk pro založení rodiny minul bez povšimnutí, zato začaly výjezdy na *Lipno* a *Šumavu*. Objevil jsem trencle a triko a přírodu. Sport byl proorganizovaný a to k toulání nešlo.

Práce se stala koníčkem. Rodina došla klidu. Byla doba dederonových košil, kalhot s rozstřiženými puky u bot a velmi vhodný doplněk: deka. Putovní, promiskuitní i cudná, pohotová a ke konci hlavně hřála. V divadle jsem obohatil šatník o černý sametový oblek pro černé divadlo a v civilu se vyfešákoval dlouhodobě svetrem, který šikovným praním zplstnatěl. Smůla: práce byla na Václaváku. Jak je nás hodně pohromadě, odpouštíme. Pleteme rozum s přáním, chceme jen to lepší. Dav pracuje. Zelenej módní poloarmádní *drukovej* kabát mě zpříslušní. Zažil zvonění klíči - v podstatě furt, protože měl ďoury v kapsách. Nezachrání to ani dýchánky s knížkami. Předčítat děvenkám v rozpadajícím svetru o aroganci citů bylo hodně smíchu.

Všeobecné převlékání hadrů, úprk před nahromaděním naivity. Nový oděv: starý tepláky s mikinou a padesát jalovic. Sfoukat jednadvacet horalů za den. Vnitřní boj, jak se starat o dobytek. Všichni to nesměj. Spěchám, konečně se dostanu na polesí, vystřídám spousty pracovních kompletů, holínek a zástěr. Mám tu nejkrásnější práci v *Šunapu*. Courám za ní v hloubi lesů a pořád se učím návratům. Kamarádím se s hladovou vysokou, tančím s vidlema a senem do krmelců. Tykám si se sazenicemi, kouzlím s tisy, spolubuduju rybníkářství a odchovy. Doma mám vanu plnou prádla. Čas na Šumavě má jinou míru. Nedělní štupování pletených punčoch a záplatování záplatovaných kalhot. Uvádím do světa hadrů vypreparovaný kus pleteniny, tu přetáhnu přes hlavu a povolím oka pro oči, baterku zavěsím na druhej knoflík kabátu, nacpu se do sněžnic, popadnu hole a vyrážím za tmy do vesnice. Všecko nakonec jde. Známý přivezou dílo, upletli mi svetr - kabát. V duchu minulých časů barvy uliční šeď. Sice středový zapínání jde šejdrem, ale je veliký a můj. Když klepu na vrata důchodu, ještě fasuji členskej parkovej úbor. Stejnokroj bych do lesů nebral, stromy by se polekaly, jsou zvyklý dělnejm hadrům.

Poslední údobí má převahu bílýho prádla. Pětiletí nemocnic a *LDN. Andílek* s holým zadkem. Slevuji, nebavím se o budoucnosti. Zjeví se nutnost domova důchodců. Podaří

se nepředstavitelné: dostanu místo na *Kůsově*. Když jsem dříve zahlédl šoty z ústavního života nebylo ve mně místo pro pochopení. A je to. Narvaná skříň šatů málo nošených z pozůstalosti prošlého života. Přesto dám přednost teplákům, blůzám, nasazuji gumový čochty a jak vstoupim do lesů, ztrácím se v sobě. Stávám se zákeřným klientem nepotřebujícím návratu. Tyhle zvířecí choutky dojdou uklidnění, přijde návštěva z civilizace, poslouchám, jak zaplňujou regály konzervama, zase nejsme dosti ostražití…

DS Kůsov
*Jiří Štibich, *1946*

Marie Vítovcová

Šití je radost

Pamatuji si, že jsem chodívala do školy v Hluboké nad Vltavou, peníze na nákup oblečení byly, i přesto občas maminka pletla. Pamatuji si, že moji bratři měli pletené svetry. Maminka byla žena v domácnosti včetně péče o zahradu. Chodívala často v šatech a zástěře, aby se neumazala. Mamince *byla k ruce* jedna paní jako pomocnice, která jí pomáhala s praním prádla. Moji rodiče vlastnili dům, kde byli ubytovaní v té době nemajetní, sociálně slabší lidé. Měsíční nájemné v té době bylo třeba 10 Kčs. Dříve naše rodina měla tři domy, v jednom z domů bydlel můj dědeček a strýc, po dědečkově smrti jsme se nastěhovali, tatínek s maminkou a já s bratry. Vedlejší dům byly menší byty, kde bydleli nemajetní lidé. Tatínek pracoval nejdříve jako učitel a později jako ředitel místní školy. Pamatuji si, že tatínek musel reprezentovat, chodil v obleku a košili, chodíval často v klobouku, byla to v té době běžná pokrývka hlavy.

V dospělosti jsem do zaměstnání chodívala v takových *uzlíčkových šatech*, byla to běžná konfekce v padesátých letech. Později mi začaly spíše vyhovovat kalhoty, které jsem si nechávala šít na Hluboké, například manšestrové kalhoty. S ohledem na sportovní létání byly nejpraktičtější montérky. Za totality se daly sehnat věci v *Tuzexu*, odtud jsem tenkrát dostala od manžela deštník. Manžel si dával záležet na oblékání i obutí. Rád nosil kabát a kožené boty. Někdy jsme s manželem anebo známými chodili do divadla, hlavně před svatbou, chodilo s námi do společnosti hodně kamarádů z letiště. Měla jsem dlouhé společenské šaty a lodičky. Na jednom z plesů města jsme se dobře bavili a já v tombole tenkrát vyhrála míč na fotbal, který jsem věnovala mladšímu bratrovi.

Já sama jsem hodně šila, například podle střihů z časopisu Burda, ušila jsem si i kabát. Měla jsem německý šicí stroj, tenkrát už elektrický. Šila jsem hodně na sebe, ale i na manžela a syna, ušila jsem jim například plavky. Moje tchyně byla švadlena, šila soukromě v Českých Budějovicích, byla to dámská i pánská krejčová. Chodila jsem za ní často pro radu. Na svatbu svého bratrance jsem chtěla poradit, jak se šije takzvaná druhá sukně. Základem je vytvořit bohatou sukni, která se v pase zapíná nezávisle na hlavních šatech.

Velmi ráda jsem pletla, od manžela jsem dostala pletací stroj, můj muž mě takto rád zásobil pomocníky do domácnosti.

Pletení mě moc bavilo, i další ruční práce, ale s ohledem na můj další koníček, létání na ultralehkých letadlech, už nezbývalo tolik času.

Co se týká péče o sebe, tak v líčení jsem byla velmi střídmá, líčila jsem si jen ústa a někdy jsem si lakovala nehty bezbarvým lakem. Ozdoby a šperky, jako jsou náušnice, jsem chvíli nosila, ale s ohledem na zdravotní stav, kdy mi začaly uši bolavět, musely jít náušnice ven. Jediné, co jsem nosila, byl snubní prstýnek. Dokonce můj manžel nesměl nosit snubní prsten z důvodu bezpečnosti práce, protože tímto způsobem měl jeden z kolegů úraz s fatálními následky. Manžel mi chtěl udělat někdy radost tím, že mi koupil kožešinovou čepici a límec ze stříbrné lišky. Nechtěla jsem ho finančně zatěžovat, pracoval jako zámečník a uvědomovala jsem si, že dražší dárky budou představovat pro manžela více směn, například noční směny.

Byl to vlastně jeden ze způsobů projevů náklonnosti a lásky. Moc jsem si toho vážila.

DS Dobrá Voda, pracoviště Dobrá Voda u Českých Budějovic
*Marie Vítovcová, *1931*

Vlastimil Bíba

Taneční, dederonové košile a porcelánové knoflíčky

Jako mladý i teď, když už jsem důchodce, jsem měl vždy rád šatník, ve kterém bylo moderní oblečení. Šatník jsem vždy doplňoval a měl jsem rád, když bylo z čeho vybírat. Myslím si, že podle oblečení a vystupování ve společnosti poznám, jaký člověk je a jaké má zaměstnání.

Nikdy jsem neměl rád chodit celý týden do práce v jednom oblečení. Samozřejmě jsem jiné oblečení používal při denní normální práci. To jsem nosíval nejčastěji montérky nebo nějaké starší oblečení.

Vzpomínám na hezké období svého života se šatníkem spjaté, a to byly taneční. Taneční v naší době, to bylo něco úžasného. Nejlepší zážitek posledního tanečního večera pro nás chlapce bylo vidět děvčata v těch krásných šatech. Ani my jsme se nenechali zahanbit a oblékli tmavé obleky. Vzpomínám na dederonové košile s pěknou kravatou a porcelánovými knoflíčky. Byli jsme všichni mladí a rádi se hezky oblékli. Kdo se tanečních účastnil, rád na ně dodnes vzpomíná. Celý zážitek z tohoto večera byl ještě umocněn účastí našich rodičů.

Samozřejmě společensky oblečen jsem chodíval s manželkou i na zábavy, plesy a do divadla. Vždy jsem měl tyto *sváteční* večery rád.

Při vykonávání sportovních aktivit jsem rád nosil jednoduché a pohodlné oblečení. To jsem měl rád, cítil jsem se v něm prostě nádherně. Dnes mají sportovci jiné možnosti. Mnoho různých materiálů a barev - o tom se nám ani nezdálo.

Na závěr bych si přál, aby oděv v našem životě hrál stále roli. Jak v osobním životě, tak i v zaměstnání. Aby nás oblečení po celý život dělalo slušnými lidmi.

DS Chýnov, pracoviště Chýnov
*Vlastimil Bíba, *1938*

Vlasta Brodcová

Skromná elegance

Jako holčička jsem nosila za války šatečky, sukně nebo halenky, které maminka přešívala ze svých šatů. Oblečení ani látky se nedaly sehnat. Dokud neskončila válka, nebylo nic. V patnácti letech jsem dostala svůj první nový kabát, pamatuji si, že byl světle zelený a vzadu měl *dragounka*.

Maminka měla známou švadlenu, která nám přešívala sukně, halenky a šaty. Oblečení bylo hodně skromné, protože peněz bylo málo. Maminka mě vychovávala a živila sama, bylo to moc těžké, bylo mi šest let, když tatínek zemřel. Dokonce se po tatínkově smrti starala o svou tchyni. Za války jsme bydleli všichni v Mladém, v okamžiku, kdy byl hlášený nálet, maminka nečekala, naložila nepohyblivou tchyni do vozíku a utíkali jsme se schovat do lesa. Maminka mi vyprávěla, že tatínek měl úraz, kdy ho těžký náklad přimáčkl. Do tanečních jsem nechodila, neměla jsem co na sebe. Já spíš chodila okukovat. Začala jsem se trošku parádit asi tak v šestnácti letech, to už bylo po válce. Vzpomínám si na béžový kabát, na který jsem měla kožešinový límec a kožešinovou čepici.

Když jsem se vdala, byla jsem skoro deset let se třemi dětmi doma, manžel si to přál s tím, že nás uživí. Do tří let jsem na svoje děti šila, pamatuji si na košilky. Pletla jsem svetříky a někdy i háčkovala. Po mateřské dovolené jsem začala pracovat v českobudějovických papírnách na úseku expedice. V práci jsem nosila pracovní kalhoty a halenku, pracovní obuv. V papírnách jsem pracovala až do důchodu. Manžel pracoval na tom samém pracovišti jako já, byli jsme spolu často. Později jsem pracovala u Neslů,

kde se vyráběly krabičky a škatulky na vše možné. Pracovala jsem tady ve výrobě na kompletaci krabic a krabiček.

Můj osobní život byl velmi bohatý, s manželem jsme měli plno známých, kdy jsme chodili do *Besedy*, *ROH* na plesy. Nosívala jsem dlouhé *plesovky*, látku mi poslala teta. Šaty byly zelené, ze sametu, později jsem si je nechala přešít na bolerko a sukně. Za kulturou jsme chodívali do kina, na výlety, rekreace na týden až čtrnáct dní. Podnik nám rekreace i výlety platil, nevýhoda byla, že můj manžel nerad cestoval, na rozdíl ode mne. Času na šití a pletení u třech dětí moc nebylo. Postupně jsem začala od těchto činností upouštět.

Takže jestli dělají šaty člověka? Určitě ano, ale taktéž člověk dělá šaty.

DS Dobrá Voda, pracoviště Dobrá Voda u Českých Budějovic
*Vlasta Brodcová, *1935*

Jiřina Hokrová

Vzpomínky z flaušového kabátu

Pocházím z velké rodiny, měla jsem devět sourozenců. Nejstarší byl bratr Mirek, potom sestra Maruška a pak hned *já*. Celkem nás bylo pět děvčat a pět chlapců. Maminka se vždy musela pořádně ohánět, aby tak nějak vše zastala. Maminka pracovala na soukromém poli (o velikosti šesti hektarů), tak jsme se sestrou musely od raného dětství chtě nechtě pomáhat, jak s mladšími sourozenci, tak samozřejmě v domácnosti, nu a také na poli.Já již v sedmi letech uměla vařit, přebalit mimino, uspat a postarat se o mladší sourozence. Tatínek byl stavař, zrovna se začalo stavět Lipno, tak vždycky v pondělí odjel a přijel až v pátek.

Když jsme se sestrou nastoupily do školy, tak jsme se těšily, že nám maminka koupí nové šaty, vždy jsme z nich po roce vyrostly, už nám byly malé. To jsme šly s maminkou do malého obchůdku na konci ulice, tam jsme si mohly vybrat šatečky, které se nám líbily. Sestra byla o dva roky starší, ale postavy jsme měly stejné, tak jsem naštěstí po ní nemohla oblečení dědit. To již naše mladší sestry po nás dědily a bratři také.

Když se k nám do vedlejšího domu přistěhovala nová rodina, paní se spřátelila s maminkou a byla to velice šikovná švadlena. Vždy upravovala věci mamince a později začala i mně, sestře a ostatním dětem. To byla pro naši rodinu velká pomoc, což jsem pochopila, až když jsem byla starší!

Ve čtrnácti letech, po ukončení základní docházky, jsem šla pracovat do *JZD* v Plané. Do učení jsem jít nemohla, protože jsme měli soukromé pole.

Pamatuji si, že jsem si za svoji první výplatu koupila svůj první kabát, krásný modrý flaušový kabát s bílým knoflíkem u límce. Pamatuji si dodnes, jak jsem samou radostí ani nemohla spát. Dvacet let mi ten kabát vydržel. Sousedka byla náš poklad, vždy ze zbytků látky ušila pěknou halenku, sukénku. Uměla poradit, kam si máme zajít pro levnější látku, co si obléci a co ne. Vždy poradila a výsledek byl vždy správný.

Ve dvaceti jsem se vdávala a samozřejmě mi naše sousedka ušila krásný krémový kostýmek – sukně a kabátek. Můj první kostýmek z krásného materiálu a opravdu mi moc slušel. Také jsem si ho šetřila a vydržel mi opravdu dlouho. Rok po svatbě se nám narodila dcera Vendulka. Tak paní švadlena začala šít i na naši dcerku. Moc ráda jsem si dcerku parádila a já se tím pádem dostávala drobátko do pozadí. Vzpomínám si, jak tenkrát začala být moderní kostka. Tak se koupila bílo-červená látka pro dceru, ušila se jí sukénka, vesta a kravata. A sousedka mi povídá: *„Kupte si také černo-bílou látku a já vám také ušiji sukni, vestu a kravatu, ať jste také fešanda! Nemůžeme vás přece šidit.“* Tenkrát nám to sousedka ušila zadarmo, platila jsem jen látku. A právě nyní jsem poprvé slyšela, když mě někdo pochválil, že mi to sluší a toto oblečení je moc hezké. Můj manžel k tomu hezky dodal, že *já* kdybych si oblékla třeba pytel, budu pěkná i tak.

Švadlena prostě uměla poradit, co nám sluší, co nám padne, byla moc hodná a šikovná. Často na ni vzpomínám, kolik práce pro nás udělala a kolik peněz jsme díky ní ušetřili! Manžel chodil ke krejčímu v Plané, také o sebe dbal. Jednou si koupil modré kalhoty, trochu látky po něm zůstalo, a tak naše sousedka ušila dcerce sukénku a já koupila zase kousek látky – tehdy oranžovou – a sousedka ušila k sukýnce ještě krásnou halenku.

Na závěr tohoto tématu bych ráda dodala, že *ano:* šaty dělají člověka krásnějšího, sebejistějšího a také na chvíli mocnějšího, *ale:* (ne)dělají ho hodnějšího, milujícího, chytřejšího, charakternějšího a i když bude ten špatný člověk ve zlatě a diamantech, nebude duševně empatický, dobrý a příjemný!

To nitro, duši, kterou máme, prostě šaty nezmění.

CSS Staroměstská
*Jiřina Hokrová, *1945*

Jaroslav Kuneš

Zrozeni k oblékání

Člověk se oblékal od jaktěživa. Úplně ti první naši lidé jen hrubě vydělanou kůží přes ramena.

Později, pár tisíc let před naším letopočtem, to bylo trochu jinak. Egyptští faraoni, tomu se opravdu říkalo šaty! Většinou ve světlých barvách a s mnoha drahými ozdobami. Ti, co stavěli pyramidy, byli oblečeni skromněji.

Šaty – rozdílné nosili všichni, ale dalo se rozeznat, do které společenské vrstvy kdo náleží! Ženy si pak začaly vytvářet svou módu. Sukně po kotníky a spodničku. Od pasu nahoru je formovala škrtící, nezdravá šněrovačka. Pánové nosili černé kalhoty, úzké. Sako a samozřejmě vesta. Přejdeme do dvacátého století – klobouk za každého počasí, na řetízku kapesní hodinky. Leč, co na to ti chudí a nejchudší? Na ošacení námezdních dělníků se věnovalo málo prostředků, vždyť neměli ani na opravu svých obydlí. Například dělníci povrchových dolů měli jen kolem těla otočenou zástěru ze starého pytle. Tehdejší šat naprosté většiny dělníků sestával z cárů. Nosili jen obnošené věci.

Byl to těžký život, ale na svátek nebo tancovačku se snažili i ti prostí lidé být čistí a trochu se naparádit. Šetřili si na nový oblek nebo nové šaty, sukni, košili či halenku někdy i celý rok. Hlavně chtěli být čistí, vždy se našla nějaká šikovná švadlenka, která kouzlila z mála i tak pěkné oblečení.

Nyní se ve svém povídání zastavím u své rodiny. Oblékání určovala maminka, tatínek ji dobře doplňoval. Od malička jsem byl co nejpečlivěji oblečen. Určitě to také bylo tím, že jsem byl vytoužené dítě a *jedináček*. Samozřejmě, když jsem byl venku a

hrával jsem si na zahradě, dvorku – to byly tepláky, tričko, ale hned jak jsem byl špinavý, maminka nakázala převléct do čistého. Maminka byla vyučená švadlena, tak to vypovídá o všem. Nejkrásnější jsem vždy byl na fotografii od fotografa. Měl jsem černo–bílé oblečení, košili, kalhoty, bílé podkolenky a trochu natočeného kohouta v sedmi letech, ale je to fotka ze svatého přijímání. Maminka se uměla oblékat perfektně, toho jsem si také brzy všiml, že byla vždy více naparáděná než ty ostatní maminky od mých kamarádů. Jako přírodní blondýnce jí to vždy slušelo!

Nakolik ovlivnila tatínka, to už nevím. Maminka nás brzy opustila, byla nemocná, zemřela. Tatínek velice rád nosil hnědou koženou bundu, o kterou se mimořádně staral. Vždy ji něčím potíral a leštil.

A co dnes vypovídají šaty? Podle mne je to tak trochu zmatené. Dnes již těžko na ulici rozpoznáme, kam lidé patří! Všichni nosí všechno. Snad jen státní zaměstnanci, manažeři a podobné osobnosti chodí v kvádrech, sakách, šatech.

Prošel jsem osmdesát tři roků tímto fenoménem. Pokud si vzpomínám, chodil jsem a běhal s kamarády, tak asi trochu… Jinak mě oblékání nijak moc nevzrušovalo. Usměrňovala mě moje maminka, později otec, což mě překvapilo. Dnes to na mém pobytu zde v Domově ve Staroměstské převzala na starost moje milá dcera Miluška, jako moje maminka.

Tuto svoji úvahu nad tímto tématem píši ve svém pokoji a ve svém slavnostním nejoblíbenějším oblečení, tedy trenýrky – kraťasy – a tričko.

CSS Staroměstská
*Jaroslav Kuneš, *1943*

Věra Loukotková

Móda

Když jsem bývala mladší a chodila jsem něco vyřizovat, nechávala jsem si záležet na úpravě zevnějšku, což mi přišlo logické, že to lépe působí, než když tam přijde rozcuchaná holka. S maminkou a babičkou jsem začala šít. Moje tchyně uměla perfektně pracovat s látkou, byla první, která mě s ní naučila zacházet. Měla asi tříměsíční kurz na šití pánských košil, řídila se módními trendy. Já jsem ráda šila ze střihů časopisu *Žena a móda*, později se dal sehnat časopis *Burda*, *Pramo*, kde byly výborné střihy.

V době, kdy jsem pracovala u P*ozemních staveb*, nám ženám nabídli asi za 100 *Kčs* měsíční kurz šití u jedné paní v *ROH*, tam jsem se naučila, jak se správně dělá střih. Absolvovala jsem ještě jeden kurz, kdy nám paní nastřihla látku podle toho, co si chtěl člověk ušít. Tchyně mi dávala praktické rady, že šít s látkou je důležité, tak jak se klade a nepopotahovat ji. Šila jsem hodně vnučce šatičky, a to s ohledem na to, že kolem jediné vnučky byli samí kluci. První šatičky jsem jí ušila, když jí bylo asi tři čtvrtě roku, a později jsem jí ušila i šaty na maturitní ples z hedvábného sametu v lahvově zelené barvě. Když si vzpomenu na sebe, šila jsem si hodně halenky, střihem kimono, sukně a dvoudílné šaty. Pamatuji si, jak jsem si ušila šaty s modro-bílým puntíčkem, a střih i dle časopisu výborně seděl. Tyto šaty jsem nikdy nezničila, zůstaly doma.

Dříve se více šilo, i z ekonomických důvodů, aby se ušetřilo. Někdy jsem si nechala šít šaty u švadleny, přesto jsem ji využívala velmi málo, protože za to, co jsem ušetřila za ušití, jsem si mohla koupit další látku na šaty.

Touha šít vznikla nejspíš u žen, protože po válce nebyly látky, a tak se šilo z odložených, použitých oděvů, a páraly se a otáčely se k šití druhou stranou.

Pamatuji si rok 1957, protože se nám narodil syn, nosila jsem tvídový kostým, tříčtvrteční sako a delší sukně s rozparkem, švadlena mi ušila krásný kostýmek s vypasovaným sáčkem a zkrácenou sukní. Kostýmek byl hnědavý s béžovou a fialovým puntíkem. Tenkrát byla obrovská móda vysokých galoší, něco jako kozačky. Můj kostýmek doplňovaly tyto kozačky v barvě puntíků, které byly na kostýmku.

Vzpomínky na oblečení se mi pojí i s prvním rande, kde jsem se tenkrát viděla se svým budoucím manželem. Chtěla jsem na něj udělat dojem, tak mi maminka ušila tmavomodré šaty.

Moje starší sestřenice pracovala v Praze v obchodním domě na Příkopech, byla to firma *Braun*. Poprvé jsem viděla krásně naaranžované zboží ve vitrínách a výlohách. Druhá sestřenice pracovala v obchodním domě *Kotva*, tatínek mi tehdy koupil šaty na moji *zkoušku z dospělosti*, stály jako jeho celá výplata, 3000 Kčs. Šaty vypadaly přesně podle mých představ, byl to krásný tenký *žoržet*, měly anglickou rozhalenku a tříčtvrteční rukáv, byly plisované. Bílá mašle z kravatového hedvábí, kterou maminka sehnala, krásně podtrhla modré šaty. Na mašli nechala maminka ještě vyšít modré puntíky. V této době se nosívaly hedvábné punčochy, říkávalo se jim *pavučinky*, cena byla vysoká, stály 700 Kč, a boty, vzhledem k tomu, že jsem měla větší nohu, mi musel upravit na míru švec.

Tenkrát se prodávalo oblečení také na body, takže když jste poslala látky nebo vlnu, dostal za to člověk body, které mohl využít na nákup látek z vlny. Tatínek z tohoto důvodu choval několik králíků, které pravidelně střihal a posílal do výkupu. Králíčci byli do modra a v ouškách měli tetování. Zaslanou vlnu od nás spředli a poslali nám zpět krásný zelený svetr. Králičí kožešina se dala využít i na kabát. Na *přednici* kabátu, kde jsem měla kus kožešiny a k tomu *štuc*, aby mi nemrzly ruce.

Miluji třicátá léta a prvorepublikovou módu, módní směr především v účesech udávala herečka Nataša Golová, všechna děvčata chtěla vypadat jako ona. V líčení dominovaly rudé rty.

Já neměla ráda žádné výrazné líčení, měla jsem oblíbenou velmi jemnou růžovou, nikdy jsem se příliš nelíčila, spíše jsem používala kvalitní krémy a vůně, které mám velmi ráda.

Manikúru jsem si dělala sama, nehty jsem mívala nalakované bezbarvým nebo lehce růžovým lakem, neměla jsem v oblibě rudé nebo jinak výrazné barvy. Ruce mají být hlavně upravené a barva má ruce jen podtrhnout.

V módě byly módní dlouhé kalhoty, maminka šla vystát frontu na látku na dlouhé kalhoty a sukni do obchodu *Vodička* u náměstí. Látka putovala ke švadleně s tím, že mi paní švadlena onikala. Švadlena měla dvě učenky, kterým také onikala, a snažila se jim předat svoje zkušenosti a dovednosti. Když byly šaty ušité, řekla: *„Ona musí mít něco na krk!“* A věnovala mi krásný zlatý medailon na sametové stužce. Šila často pro bohatou klientelu, když jí zbyla látka, říkávala *počkala* a donesla zbytek čokoládově hnědé látky, ze které mi ušila kostýmek, a vše ráda doplňovala mašlemi.

Žila jsem na plno, dělávala jsem sport, hlavně volejbal a turistiku, a taktéž jsem ráda chodila do společnosti.

Myslím si, že šaty dělají člověka, ale neznamená to, že ten člověk musí mít zákonitě dobrý charakter. Zakončila bych své povídání slovy svého tatínka. Měl pořekadlo v souvislosti s oblékáním a charakterem lidí, někdy se potvrzuje: *Navrch huj a vespodu fuj.*

DS Dobrá Voda, pracoviště Dobrá Voda u Českých Budějovic
*Věra Loukotková, *1930*



František Michner

Maďarky a taneční čaje

Jako dítě tvořily můj šatník tričko, kraťasy nebo pumpky.

Čas šel a já dospíval. Na lepší příležitosti jsem si bral takzvané maďarky, které měly typické prošití, což byly lepší kožené boty dovážené právě z Maďarska a kupovaly se v Českých Budějovicích *u Baťů*. Ošetřoval jsem je s takovou opatrností, aby se neumazalo světlé prošití, jako by to byla svátost. Oblečení, látky i boty byly do května 1953 na lístkový systém. Na běžné nošení byly plátěnky, pro ženy *jarmily* (cvičky) a velký boom zažily *žabky*, které vlastně symbolicky připomínaly nohu obojživelníka. V době dospělosti, kdy jsem se seznámil se svou manželkou, si pamatuji, že měla na sobě halenku a sukni, prostě něco lehkého, jako to v létě bývá, naopak do práce nosila montérky a gumovky, protože pracovala v kravíně, kde se starala asi o třicet jalovic. Já jsem chodil do práce v civilu, můj šatník tvořilo tvídové sako, které v tuto dobu bylo in.

V práci jsme měli skříňky, převlékli jsme se do montérek a šněrovacích pracovních bot s železnou špičkou, které chránily nohy před úrazem. Museli jsme používat rukavice. Zaměstnání jsem vystřídal několik, pracoval jsem také na budování Římovské přehrady, kde se tenkrát lámal kámen, který sloužil ke zpevnění hráze. Stavební práce byly hodně kontrolované, na Římovské přehradě jsem pracoval celé tři roky.

Manželka vstávala každý den velmi brzy a já také, pracoval jsem v pivovaru Samson a třeboňský Regent, takže moje každodenní vstávání bylo ve čtvrt na pět, někdy mi autobus ujel, tak jsem musel nastartovat auto a do zaměstnání se dopravit sám a včas.

Vzpomínky na to, co se nosilo, se mi pojí s vietnamskou komunitou, což byl přibližně rok 1963, ti už tenkrát šili a prodávali džíny. Tento rok jsem se také ženil. Moje manželka byla výborná hospodyně, pamatuji si, když se pralo velké prádlo, respektive když se prádlo vyvářelo v takzvaném brutaru neboli pařáku, ve kterém se topilo, naštěstí jsme měli velikou koupelnu. Později jsme pak už měli pračku, takzvanou ruční výrobu, manželka musela hlídat praní, aby se prádlo nenamotalo na *šnek*. Prádlo se po vyprání dalo zpět do vany a manželka ho musela sama vyždímat. Cíchy a velké kusy prádla se sušily na trávě, kde se krásně vybělily od slunce.

V oblékání na společenské události jsme si dávali s mojí ženou záležet, ať už jsme byli někam pozvaní, nebo se šlo do divadla. Pravidelně byla zvyklá při této příležitosti navštívit kadeřnici. Manželka se telefonicky objednala ke kadeřnici v Lišově, já mezitím poseděl v místním hostinci u kávy, protože jsem řídil. Každý týden jsme páteční večery s manželkou trávili na tanečních čajích nejdříve v Roudném, kam jsme se vždy vystrojili. V Roudném večerní čaje nakonec zrušili a centrum naší zábavy se přesunulo na Borek. Čaje bývaly většinou od šesté do desáté večer za 50 *Kčs*. Ze Štěpánovic jsem brával cestou ještě kamarádku Milušku nebo jinou manželčinu kamarádku. Stoly byly očíslované, podávaly se tam alkoholické i nealkoholické nápoje. Manželka poseděla ráda u dvou deci vína a já s jedním pivem a zbytek večera u limonády. Přípravy na taneční večery nebyly až tak formální, většinou pro pány košile a společenské kalhoty, ženy šaty nebo blůzka a sukně. S manželkou jsme rádi navštěvovali Jihočeské divadlo, kde už byla pravidla pro oblékání formálnější. Kultura byla důležitou součástí našeho volného času, dostávali jsme v zaměstnání permanentky na kulturní vyžití nebo finanční příspěvek na otáčivé hlediště v Českém Krumlově, kde nás lístek vyšel asi na 20 *Kčs*.

S oblečením i obuví se zacházelo daleko šetrněji než dnes, vše se zašívalo, štupovaly se ponožky. Nezapomenutelný zážitek byl příjezd sedmdesátileté tety z *USA*, kde byl vidět ten markantní rozdíl mezi zbožím tehdejšího Západu a zbožím v socialistických obchodech. Jsem přesvědčen, že šaty dělají člověka, a to z toho důvodu, že každá životní situace vyžaduje jiný způsob oblékání. Pravdou však je, že morální kredit a charakter člověka z oblečení nepoznáme.

DS Dobrá Voda, pracoviště Dobrá Voda u Českých Budějovic
*František Michner, *1940*

Christiana Přibylová

Moravský kroj, železnice a pletení

Dělají šaty člověka? Ráda se dívám na hezky oblečené lidi, jak jim to sluší. Můj šatník se skládal z šatiček, které mi dávala maminka. Měla jsem ráda veselé barvy, například žlutou, červenou nebo světle modrou. Byl to můj šatník, který jsem nosívala do německé školy v Rožnově. Bylo to v době druhé světové války. Ve škole se mluvilo především německy jako hlavním jazykem. Nedaleko obecné školy postavili měšťanku, kam jsem chodila asi do čtrnácti let.

S oblékáním si spojuji svoji maminku. Pocházela z Moravy ze Starého Města pod Landštejnem, kde jsem se narodila já a bratr. Ostatní sourozenci se narodili tady v Českých Budějovicích. Důvodem stěhování byla tatínkova práce na železnici, jezdíval jako strojvedoucí. Tatínek nosíval modrou železničářskou uniformu a maminka se o ni s láskou a péčí starala tak, aby ji měl čistou a nebyla propocená. Tatínkova práce nesla i své výhody, a to bylo levné jízdné. Za dvacet haléřů jsme jezdili například z Českých Budějovic do Veselí nad Lužnicí. Když tatínek skončil s prací strojvedoucího, jezdíval drezínou, kterou sváželi z Kamenného Újezdu ostatní zaměstnance do Horního Dvořiště, kde poté spravovali koleje. Drezína sloužila jako dopravní prostředek pro zaměstnance. Maminka jako správná vlastenka musela schovávat svůj moravský kroj, protože se v době války nesměl nosit, a to dokonce pod pohrůžkou trestu zastřelením. Maminka si ho brávala jen při výjimečných událostech.

Sukně na moravském kroji měly tolik spodniček, že musela sedět na speciální kulaté židličce, u které jsem já za ní stávala, aby se o mě mohla opírat.

Běžným maminčiným oblečením na denní nošení byly propínací zástěry. Na vaření, aby se neumazala, nosila pak menší zástěrku. Maminka byla dobrá hospodyně. Tak například ze šátků nám ušila šaty, které se tenkrát nosívaly. Svá malá umělecká dílka tvořila na šicím stroji značky *Singer*. Maminka mi šila šaty na odpolední čaje nebo sukýnku a k ní bílou halenku. V té době se nosívaly sukně asi ke kolenům. Odpolední čaje byly společenská událost. Chodívali jsme pěšky do Kamenného Újezdu, kam mladí chodívali tancovat a bavit se. Starší ženy se chodily dívat za okno a rády nás mladé hodnotily. S líčením to u nás bylo hodně přísné. S děvčaty jsme si tajně malovaly ústa, ale domů jsem tak přijít nikdy nemohla. Boty se za našeho mládí nosívaly *baťovky*, které vydržely. Byla to poctivá kožená šitá bota.

Šicí stroj byl vlastně kousek nábytku. V okamžiku, kdy se nepoužíval, se stroj uklidil a sloužil jako skříňka nebo odkládací plocha. Oblečení se tenkrát hlavně spravovalo, hodně se šetřilo. Tatínek nám večer pod lampou četl z knížek půjčených v knihovně a maminka u toho štupovala ponožky. Já se za pár let tuto činnost musela naučit také. Byla jsem vedena k preciznosti – moje kamarádka pak hodnotila mé štupované ponožky, jako bych je vyšívala. Maminka také ráda pletla svetříky a halenky. Jezdívaly jsme s maminkou do obchodu s galanterií na náměstí, kde se prodávaly střihy. Krámek bohužel poté zrušili, ale já přesto ráda pletla podle střihů, které jsem měla uschované. Moc ráda jsem pletla větší dečky na stůl, kterými jsem ráda ostatní obdarovávala. Pletla jsem také halenky s rukávkem nebo bez rukávů s širšími ramínky, které mám dodnes.

Speciální oblečení bylo na sport, protože jsem hrávala volejbal, chodila do *Sokola*, a dokonce jsem cvičila na *Spartakiádu*. Na *Spartakiádu* do Prahy jsem se ale nedostala. Maminčin strach o naše životy poté, co bratr s několika kamarády a učitelem bourali a jeden z nich nehodu nepřežil, byl větší než moje touha po cvičení na Strahově.

S ohledem na to, že jsem chtěla finančně pomoci rodičům, jsem nešla studovat a začala jsem pracovat v *Igle*, kde se vyráběly rybářské háčky, jehly nebo pletací jehlice. Občas jsem si nějakou jehlici na svou lásku – pletení – domů také vzala. Moc ráda vzpomínám na tu dobu, i když nebyla jednoduchá.

DS Dobrá Voda, pracoviště Dobrá Voda u Českých Budějovic
*Christiana Přibylová, *1938*

Markéta Šonková

S elegancí v srdci a vařečkou v ruce

Celý život jsem pracovala v kuchyni. Vaření byla moje práce, ale i radost. Vždycky jsem si zakládala na tom, abych nejen dobře uvařila, ale také hezky vypadala. Měla jsem pocit, že to k tomu prostě patří. Říkala jsem si, že kdyby se lidé nebo děti dívali na nějakou šmudlu, tak by jim snad ani nechutnalo. Jídlo má přece nejen dobře chutnat, ale i se podává s určitou péčí a úctou.

Nosila jsem většinou halenky a sukně, v létě lehké šaty. Všechno podle ročního období. Přes oblečení jsem si vždy vzala bílou zástěru, ta byla v kuchyni samozřejmostí. A k tomu úsměv. Ten jsem považovala za stejně důležitý jako čisté oblečení. Věřím, že když se lidé usmívají, hned je mezi nimi lépe a mají k sobě blíž.

Oblečení jsem měla svoje vlastní, ale nebylo ho moc. Často se při práci něco zničilo nebo opotřebovalo. Byla jsem zvyklá všechno si sama spravit, zašít, někdy i přešít. Na nové věci totiž většinou nezbývaly peníze. O to víc jsem si dávala záležet, aby bylo oblečení vždy čisté a aby spolu jednotlivé kousky ladily. Nedovedla jsem si představit, že bych si na sebe vzala něco, co k sobě vůbec nejde. I když toho člověk nemá moc, může vypadat upraveně.

Na nějakou parádu navíc jsem si musela vydělat. Chodila jsem sbírat borůvky a z toho jsem si pak mohla něco málo koupit. Nebylo to často, ale o to větší radost jsem z toho měla.

Když přišla plesová sezóna, to bylo vždycky velké těšení. Měla jsem ráda hudbu, tanec i tu slavnostní atmosféru. I když můj manžel na plesy nechodil, já jsem nechtěla

zůstávat doma. Chodila jsem s kamarádkami a vždy jsme si to užily. Před plesem jsem prohrabala celou skříň. Ne že by byla plná, ale chtěla jsem najít něco, v čem se budu cítit hezky.

Byla jsem členkou *Svazu žen*, a tak jsem si na plesech občas přivydělávala prodejem lístků. A protože jsem měla ráda pořádek a upravenost, tak jsem si dávala pozor i na to, kdo jde dovnitř. Když přišel někdo opravdu neupravený, skoro jako hastroš, tak jsem ho prostě nepustila. Na ples přece patří určitá úroveň.

Měla jsem ráda doplňky. Rukavičky, klobouky, korálky nebo náramky – to všechno dokázalo obyčejné oblečení oživit. I když jsem si nemohla dovolit nové šaty, stačilo někdy jen změnit doplňky a hned to působilo jinak.

Vždy ale bylo na prvním místě postarat se o děti. Nejprve jsem kupovala věci jim – oblečení, boty, všechno potřebné. A teprve když něco zbylo, mohla jsem myslet na sebe. Někdy nezbylo vůbec nic. Ale člověk si zvykl. Na ples jsem pak šla v tom, co jsem měla, jen jsem to trochu obměnila.

Tancování jsem měla opravdu ráda. Nejvíc mě bavil masopust. Převlékali jsme se do masek, chodili jsme v průvodu a zpívali. Bylo to veselé, plné smíchu a lidé nás vítali s radostí. A když jsem někdy na bál nepřišla, kamarádi si pro mě došli až domů. Prý že tam beze mě nemůžou být. Dokonce jsem učila kluky tancovat, protože jsem měla trpělivost a bavilo mě to.

V dětství jsem měla velké štěstí. Moje teta byla švadlena, a tak mi šila oblečení na míru. Uměla si poradit se vším. Měli jsme ale i druhou tetu, která měla peníze a kupovala si hodně oblečení. Když přijela v něčem novém, někdy jí ta moje teta řekla, že jí to nesedí. Pak jsem to musela zkusit já. A často se ukázalo, že mně to sedí lépe, a tak mi to oblečení zůstalo. Díky tomu jsem měla věci, na které bych si sama nikdy nevydělala.

Postupně jsem se naučila šít i sama. Šila jsem dětem pyžama, trenýrky, sobě noční košile. Látky jsem kupovala ve zbytcích v Domě módy. Člověk tam někdy našel krásné kousky, ale bylo potřeba vybírat a šetřit. Když někdo vyřazoval oblečení, byla jsem ráda. Všechno se dalo přešít, upravit, využít.

Pracovala jsem také nějaký čas v lese jako technička. Zaskakovala jsem za kluka, který šel na vojnu. Dostala jsem lesáckou uniformu a cítila jsem se v ní dobře. Byla jsem na sebe pyšná, že i v takové práci můžu být upravená a čistá.

Dříve se lidé oblékali hezky a vážili si toho. I když měli málo, snažili se vypadat důstojně. Dnes je víc vidět rozdíl v penězích. Je to znát i mezi dětmi ve škole. Už od malička řeší, kdo má co lepšího. My jsme byli skromní a vůbec nám to neublížilo. Naopak jsme měli radost z maličkostí.

Dnes mají lidé plné skříně oblečení, ale často si ho neváží. Věci se rychle vyhazují. Dříve se všechno nosilo, opravovalo, přešívalo a posílalo dál, dokud to úplně nedosloužilo.

Hodně jsem také pletla a háčkovala. Dělala jsem svetry, dečky i ubrusy. Když se roztrhly punčochy, ustřihla jsem spodek a dopletla ponožku. Dětem se to líbilo, protože to bylo barevné a pokaždé jiné. Všechno vznikalo ze zbytků, nic nepřišlo nazmar. Snažila jsem se, stejně jako ostatní ženy v té době, aby bylo doma hezky a útulno.

Oblečení podle mě něco o člověku vypovídá. Ukazuje, jaký má vztah k sobě i k ostatním. Ale zároveň vím, že podle oblečení člověka soudit nemůžeme. Důležité je, jak se chová. Mám ráda hodné lidi, kteří se umí zasmát. Protože s úsměvem je život vždycky o něco lehčí.

DS Horní Stropnice
*Markéta Šonková, *1936*



Anna Vlčková

Touha po šití

Žily jsme pouze s maminkou v Jablonci nad Nisou a byly jsme chudé. Na oblečení nebylo. Nosily jsme to, co maminka sehnala od kolegy v práci. Naše máma na šití nebyla, ta spíš hrála na piánko. Měly jsme sice šicí stroj, ale máti na něm prostě šít neuměla. Nepoužíval se.

Ani do tanečních jsem nemohla chodit, protože jsem neměla na oblečení. Ale tancovat jsem uměla, to jsem měla od pána Boha.

Když už jsem byla velká, chodila jsem šít k sousedce, která to uměla. Jednou mi ušila šaty a ty mi byly malé. A já jsem tak nad ní seděla a koukala jsem na ni a říkala jsem si: *„krucipísek, to bych mohla zvládnout taky“*.

Koupila jsem si křídu a vypůjčila jsem si časopisy, kde byly střihy. Tehdy vycházela *Burda*. Vybrala jsem si model, velikost, našla jsem si v té změti čárek a teček, co jsem potřebovala, a překreslila jsem si to na papír. Sousedka mi poradila jak na to.

V Jablonci byla prodejna, kde se prodávaly levné látky. Měli velký výběr. Tam jsem si došla a koupila jsem si černou podšívku. Z té jsem si ušila moderní sukni s vysokým páskem a bílou látku na halenku.

Když jsme pak už na vysoké škole, na *peďáku* v Liberci, tancovali polonézu, ušila jsem si moc pěkné šaty z bílého pevného materiálu. Když jsem si začala vydělávat, učila jsem na základní škole, pak jsem si sehnala švadlenu, která šila moc

hezky. Já nosila pikové halenky, velké límce, pepita šatečky a světle modré šaty s bílým límcem s vyšíváním.

Musím říct, že jsem pak začala chodit oblékaná velice dobře. Vždy jsem si musela sama něco vymyslet, sehnat látku a nechat ušít nebo sama zasednout ke stroji. Tehdy se v obchodě hotové oblečení nesehnalo, nebo velice málo.

Jeden čas se nosily širokánské sukně s nabíranými spodničkami. Ty se škrobily a tenkrát jsem na spodničku zlikvidovala prostěradlo. Šilo se z toho, co bylo.

Mívala jsem kamarádku z ulice, která začínala šít, a to velmi levně, protože se na mně vlastně učila. A zase jsem chodila do toho levného obchodu a kupovala látky na šatovou sukni, blůzičky, abych na peďáku byla hezká. V těch letech se chodilo všelijak. Byly tam holky z bohatých rodin. Ty chodily noblesně oblékané, no ale my jsme zase byly pohlednější. Učitelský plat nebyl velký, stačil jen na nájem a jídlo. Šetřila jsem.

Chodili jsme na odpolední čaje. To, co oni měli v tanečních, já jsem se okamžitě naučila od šikovných tanečníků na čajích. Dokonce jsme s kamarádem uváděli odpolední taneční. Předváděli jsme tango a waltz, to nám šlo úplně perfektně. Každou sobotu jsme chodili tancovat.

Tam si nás chlapci páni inženýři vybírali. Mohla jsem se několikrát vdát. Také do Chomutova, to jsem řekla, že nepůjdu. No a pak přišel Cink a už to bylo. To byl můj muž, se kterým mám dvě krásné děti.

Brali jsme se na den dětí, prvního června ve Vratislavicích u Liberce. Svatební šaty jsem měla z látky, kterou jsem koupila v *Tuzexu*. Sehnala jsem si bony a koupila jsem si světlounce kávovou látku, která měla hezký plastický vzoreček. Z této látky jsem si nechala ušít hladké pouzdrové šaty bez rukávů. U krku měly srdíčko. Přes šaty jsem měla krásný volný kabátek.

Na tom kabátku byly velikánské bílé knoflíky z perleti a k tomu bílé lodičky. Kostýmek byl velmi elegantní.

Doma se babička ptala: *„Musíš se ženit?“* A on říkal: *„Nemusím, ale chci.“* To bylo moc krásné gesto. Manželství skončilo po deseti letech, dlouho jsem byla sama, jedenáct let. Ale přece jsem našla další lásku a vdávala jsem se podruhé.

Tehdy jsem si pořídila nádherné krémové šaty se zlatým páskem okolo pasu v Dorce. To byla speciální prodejna, kde jste sehnala výjimečné věci. Třeba tam prodávali modrotisk. Koupila jsem si tam také krásnou puntíkatou plisovanou sukni a zelené šaty.

Tehdy, když jste chtěli koupit něco výjimečného, tak se muselo shánět nebo improvizovat.

DS Dobrá Voda, pracoviště Dobrá Voda u Českých Budějovic
*Anna Vlčková, *1941*



Poděkování

Člověk vynalezl oblečení, aby pokryl povrch a objevil vnitřek.

Dostali jste se na poslední stránky sborníku, který je víc než jen pouhý soubor textů a vzpomínek. Téma letošního ročníku nám ukázalo, že oděv není jen otázkou módy, ale především zrcadlem doby, lidských osudů, hrdosti i drobných každodenních radostí.

A jak se říká, nic není náhoda, protože letošní téma a půlkulaté výročí našeho sborníku nám *zrcadlilo* otázku k zamyšlení: *Šaty (ne)dělají člověka?* Příspěvky tvořily vzpomínky na první společenské šaty, sváteční obleky, taneční, oblékání na všední den i do zaměstnání, ale i na skromnou poválečnou módu či kreativní domácí šití, pletení či jiné rukodělné činnosti, kterými trávily čas mnohé ženy, ať už jako dívky, maminky, tety, nebo babičky.

Naši přispěvatelé, bez kterých by nebyla nejen naše literární soutěž, ale ani sborník, nám ukázali, že za každým kusem oděvu se skrývá jedinečný lidský příběh a kus naší společné historie.

Rčení *Šaty (ne)dělají člověka*, které v české kultuře tak nesmazatelně zpopularizovali Jan Werich a Jiří Voskovec, v sobě nese mnohem hlubší pravdu, než by se mohlo na první pohled zdát. Z pohledu psychologie tedy šaty člověka skutečně dělají. Nedělají ho lepším nebo horším v morálním smyslu, ale pomáhají mu dotvářet jeho identitu a navigovat ho společností.

Velice si vážím pomoci a spolupráce zainteresovaných domovů, jejich zapojení, kdy se stávají již po dobu několika let v této oblasti našimi skvělými partnery.

Vřelé poděkování patří naší nezávislé porotě, jmenovitě pak paní Haně Hosnedlové – české novinářce, spisovatelce, cestovatelce, paní Jaroslavě Pixové – české spisova-

telce, Mgr. Radku Gálisovi – českému novináři, spisovateli, fotografovi, a naší nové porotkyni Mgr. Aleně Binterové – české novinářce, publicistce, textařce folkových a bluesových písní.

Velké díky patří vedoucí sociálního úseku Mgr. Renatě Tetourové za víru v dobrý výsledek, odbornou konzultaci a motivaci v našem konání. Dále panu Jindřichu Čermákovi, který stojí za vizuální stránkou celého sborníku včetně návrhu přebalu s jeho symbolikou, a za profesionální korekturu textů pak paní Anně Reismüller.

Velký dík patří také celému realizačnímu týmu a všem partnerům, díky jejichž podpoře mohl tento sborník spatřit světlo světa.

Závěrem si dovolím poděkovat ředitelce Domova pro seniory paní Janě Zadražilové, která tomuto projektu od samého začátku věřila, ale také ho svým přístupem rozvíjela, dávala prostor pro realizaci našich myšlenek, stejně tak vždy vytvářela potřebné podmínky a podporovala celý tvůrčí proces, což bylo pro úspěšné dokončení sborníku klíčové.

Velmi si vážíme podpory a zájmu Jihočeského kraje.

Žijeme v příbězích, které si oblékáme.

Alexandra Čečetková

Odkazy

DS Dobrá Voda pracoviště Dobrá Voda u Českých Budějovic

www.domov-dobravoda.cz

DS Dobrá Voda pracoviště Chvalkov

www.domov-dobravoda.cz/domov-pro-seniory-pracoviste-chvalkov/

DS Horní Stropnice

www.domovstropnice.cz

DS Chýnov pracoviště Chýnov

www.dschynov.cz

DS Chýnov pracoviště Budislav

www.dschynov.cz/ubytovani-pece-budislav

DS Kůsov, Stachy

www.domovkusov.cz

CSS Staroměstská, České Budějovice

www.staromestska.cz

Dobrovodské zrcadlení

aktuální informace k soutěži a sborníky ke stažení ve formátu PDF:

www.domov-dobravoda.cz/dobra-voda/literarni-soutez/

Dobrovodské zrcadlení
sborník literární soutěže pro seniory
2026: Šaty (ne)dělají člověka?

Vydal Domov pro seniory Dobrá Voda, organizace zřizovaná Jihočeským krajem
Organizace soutěže: Alexandra Čečetková
Jazyková korektura: Anna Reismüller
Obálka, grafická úprava,
sazba z písma **Baskerville** a American Typewriter: Jindřich Čermák
Zdroj ilustračních fotografií a grafiky: pixabay.com & pexels.com
Tisk: Tiskárna & kreativní grafické studio Posekaný | posekany.cz
Dobrá Voda u Českých Budějovic 2026
www.domov-dobravoda.cz

Publikace byla vydána díky podpoře Jihočeského kraje.



